

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

POROVNÁNÍ ZMĚN V SOCIÁLNÍ
POLITICE V 60. A 70. LETECH ZA VLÁD
L. JOHNSONA A R. NIXONA

bakalářská práce

Autor: Viliam Wachal

Vedoucí práce: Ing. Zdenka Johnson

Rok: 2014

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Viliam Wachal
V Praze, dne 18. 8. 2014

Poděkování

Zde bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce paní Ing. Zdence Johnson za její cenné připomínky, rady a ochotu při vedení této bakalářské práce.

Viliam Wachal

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Viliam Wachal**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Národní hospodářství**
Název tématu: **Porovnání změn v sociální politice v 60. a 70. letech za vlád L. Johnsona a R. Nixona**

Zásady pro vypracování:

1. Předmětem bakalářské práce je komparace vývoje sociálního státu za vlády demokratického prezidenta Lyndona Johnsona a republikánského prezidenta Richarda Nixona. Mezi hlavní výzkumné otázky patří: jaké byly podobnosti a odlišnosti v pojetí sociálního státu a jak se změnily priority v sociální politice ve vybraných obdobích, jaké klíčové změny byly provedeny v rámci Great Society a následně jak byla tato koncepce ovlivněna nástupem R. Nixona. V první části charakterizují hospodářskou a sociální situaci, ve které byly Spojené státy během a po realizaci programu New Frontier J. F. Kennedyho, poté rozeberu základní koncepty sociální politiky za vlády L. Johnsona a jejich návaznost na předcházející opatření v rámci New Frontier. Ve druhé části se zaměřím na restriktivní opatření Richarda Nixona po jeho nástupu, která ovlivnila vývoj welfare state. Ve třetí části porovnáím opatření v sociální oblasti učiněných za vlád Johnsona a Nixona a jejich dopady na americkou společnost.
2. V práci využiji metodu deskripce, komparace, analýzy, indukce. Při zkoumání problematiky budu vycházet ze studia odborné literatury a odborných článků domácí a zejména zahraniční provenience. Provedu výzkum dostupných archivních zdrojů a pamětí.

Rozsah práce: 45

Seznam odborné literatury:

1. WALTON, G M. – ROCKOFF, H. *History of the American economy*. Mason: South-Western Cengage Learning, 2010. ISBN 978-0-324-78662-0.
2. MURRAY, C A. *Přiliš mnoho dobra : americká sociální politika 1950-1980*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-55-9.
3. TANNER, M. *The end of welfare : fighting poverty in the civil society*. Washington: Cato Institute, 1996. ISBN 1-882577-38-8.
4. JANSSON, B S. *The reluctant welfare state : engaging history to advance social work practice in contemporary society*. [S.l.]: Brooks/Cole Cengage Learning, 2012. ISBN 978-0-8400-3441-0.
5. JANSSON, B. S. *The welfare state : American social welfare policies—past, present, and future*. Editor Jeffrey Paul, Ellen Frankel Paul, Fred Dycus Miller. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. ISBN 0-521-62731-1.

Datum zadání bakalářské práce: březen 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2014

Viliam Wachal
Řešitel

doc. PhDr. Ing. Aleš Skřivan, Ph.D.
Vedoucí ústavu

Ing. Zdenka Johnson
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá proměnami v sociální politice během vlád Lyndona Johnsona a Richarda Nixona. Cílem práce je analyzovat změny v sociální politice, porovnat výdaje na stát blahobytu a analyzovat dopady na americkou společnost. V práci jsou popsány jednotlivé programy prezidentů, tvorba legislativy a komparace těchto změn. Především se zabývá programy Great Society, které se zakládaly zejména na boji proti chudobě. Ačkoli Nixon kritizoval rozsah sociálních reforem, hypotéza o redukování či rušení reforem Great Society nebyla prokázána. Nebyla prokázána ani hypotéza o snižování výdajů a změny za Nixona měly na americkou společnost vliv především prostřednictvím zásahů do desegregačních reforem Lyndona Johnsona.

Abstract:

This bachelor thesis deals with changes in social policy during Lyndon Johnson's and Richard Nixon's administration. The goal of the thesis is to analyze changes in social policy, compare expends on welfare state and analyze impacts on America's society. Most of President's programs are described, as well as creation of legislation and comparison of these changes. Thesis is mostly devoted to the Great Society programs, which were basically based on the struggle against poverty. Even though Nixon was critical of Johnsons's welfare state, there was no evidence of reduction or canceling Great Society reforms. There was no evidence of expenses reduction as well and influence on American society during Nixon presidency was primarily influenced by interference on desegregating reforms made by Lyndon Johnson.

Klíčová slova:

sociální stát, sociální politika, růst chudoby, Lyndon Johnson, Richard Nixon, sociální zabezpečení

Key words:

welfare state, social policy, poverty growth, Lyndon Johnson, Richard Nixon, social security

JEL klasifikace:

I320, I380, H550, N320

Obsah

Úvod	1
1. New Frontier	4
1.1 Nástup J.F.Kennedyho	4
1.1 Koncepce Nové hranice	5
1.2 Konec New Frontier	7
2. Great Society	9
2.1 Lyndon Baines Johnson	11
2.2 Koncepce Great Society	11
2.3 Medicare a Medicaid	12
2.3.1 Medicare	12
2.3.2 Medicaid	15
2.4 Economic Opportunity Act	15
2.5 Další opatření Great Society	17
2.5.1 Pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi	17
2.5.2 Potravinové poukázky	19
2.5.3 Zákon o vzdělání	19
2.6 Závěr Great Society	20
3. Obrat v sociální politice?	24
3.1 Vývoj ekonomiky během vlády Richarda Nixon	24
3.2 Omezení sociálního státu?	26
3.3 Family Assistance Plan	28
3.4 Konec vlády Richarda Nixona	30
4. Změny ve výdajích na sociální stát a dopady na americkou společnost	31
4.1 Změny ve výdajích na sociální stát	31
4.2 Dopady na americkou společnost	36
Závěr	40
Seznam použité literatury	43

Úvod

Na počátku 60. let dvacátého století se americká společnost začala zajímat o problém chudoby, ze které se stal fenomén celé následující dekády a potencionální politický kapitál, který čekal na své využití. To pochopil po svém zvolení do prezidentského úřadu mladý senátor za Massachusetts John Fitzgerald Kennedy, který americkou společnost oslovil programem New Frontier, tedy Nová hranice. Vítězstvím v těsných volbách odstartoval novou éru sociálního státu v USA, která má pokračování do dnes.

Nebyl to však Kennedy, kdo celou koncepci svého pojetí státu blahobytu prosadil do legislativy, neboť po atentátu v Dallasu v roce 1963 zemřel a jeho iniciativy sociálních reforem se ujal viceprezident Lyndon Johnson.

Johnson ve svých projevech vyhlásil „bezpodmínečnou válku proti chudobě“ a v jeho mandátovém období následovala „smršť“ zákonů, opatření a návrhů, které měly chudobu ve Spojených Státech definitivně porazit. Nakolik je tato bakalářská práce aktuální dokazuje i fakt, že v dnešní době prezident Obama navazuje na sociální reformy týkající se zdravotnictví, které jsou spjaté právě s prezidentem Johnsonem a jeho dodatků k Social Security Act Medicare a Medicaid.

Ke konci svého volebního období byl Lyndon Johnson na domácí scéně velmi nepopulární zejména kvůli zainteresovanosti USA ve válce ve Vietnamu a rozhodl se nekandidovat. Jeho nástupce Richard Nixon, zvolen za republikánskou stranu, ve své předvolební kampani kritizoval rozsah sociálních reforem Johnsona, proto bude v práci popsáno, jakým způsobem se postavil k sociálním programům svého předchůdce a k oblasti lidských práv.

Cílem práce tak bude analyzovat změny související s reformami sociálního státu neboli státu blahobytu v 60. letech a komparovat je se změny v sociální politice za Johnsonova nástupce Richarda Nixona. Dále bude autor zkoumat dopady reforem na americkou společnost prostřednictvím analýzy jednotlivých programů či zákonů a vývoj výdajů na stát blahobytu, které následně bude komparovat mezi jednotlivými prezidenty.

Práce je rozdělena na čtyři části. V první části autor nastíní situaci, ve které se Spojené státy americké nacházely během mandátu Johna Kennedyho, a shrne koncepci Kennedyho sociálního pojetí státu New Frontier, na níž Lyndon Johnson navazoval.

Druhá část práce se soustředí na samotný program Johnsona Great Society, přičemž popisuje a analyzuje jednotlivé body a zákony tohoto programu, jejich výhody a dopady na společnost.

Třetí část popisuje změnu strany v prezidentském úřadu a ověřuje hypotézu, zda došlo k omezení sociálního státu. Po analýze zjištěných informací a analýzy výdajů na sociální programy autor zamítl hypotézu o omezení. Během vlády Richarda Nixona programy nebyly ve větší míře rušeny a výdaje rostly podobným tempem jako za Johnsona.

Čtvrtá část bude analytická a v ní bude autor komparovat jednotlivé změny v sociální politice od Kennedyho až po aféru Watergate, během které byl Nixon donucen rezignovat na úřad prezidenta. Opět bude provedena analýza výdajů na sociální zabezpečení a její porovnání s dřívějšími roky. Komparace se bude týkat jednotlivých položek výdajů na sociální zabezpečení a jejich číselných hodnot. Zároveň bude provedena analýza tempa růstu výdajů a jejich absolutního růstu.

K prozkoumání dané problematiky autor vybíral především mezi zahraničními publikacemi téměř výhradně amerických autorů. V práci je využito jak tištěných publikací, tak elektronických, především z JSTOR a jednotlivé zákony jsou popsány i pomocí amerických vládních webových stránek.

Z knižních publikací amerických autorů je v práci čerpáno z publikace Jamese Pattersona *America's struggle against poverty*, kde autor rozebírá jednotlivé zákony, které měly za úkol bojovat s chudobou. Kniha je napsána poměrně podrobně a uceleně, přičemž nechybí ani konkrétní údaje spojené s tvorbou zákonů a jejich působením. V práci budou využity především číselné údaje, na které je publikace bohatá.

Mezi další zahraniční knižní publikace by autor vyzdvihl práci Bruce S. Janssona, který vydal knihu *The Reluctant welfare state American social welfare policies*, kde se Jansson zabývá také zákony a opatřeními pro boj s chudobou. Oproti publikaci Jamese Pattersona je Jansson více čtivý, ale o něco méně podrobný.

Z amerických publikací bylo využito ještě v menší míře kniha s názvem *Kennedy* od Theodora C. Sorensena, bývalého spolupracovníka Johna Kennedyho, která je velice podrobná a obsahuje náhled na působení Kennedyho v Bílém domě.

Z anglických pramenů přeložených do českého jazyka by chtěl autor vyzdvihnout především Příliš mnoho dobra od Charlese Murrayho, který zde uvádí vývoj sociální politiky USA od roku 1950-1980. Je nutno poznamenat, že Murray je známým, a jeho publikace to potvrzuje, kritikem vývoje státu blahobytu v USA. Kniha je nicméně nejvíce čtivá ze všech publikací, které autor téhle práce prozkoumával. Její přínos autor spatřuje především v ucelené a chronologicky seřazené deskripce sociálního vývoje v USA. Další publikací přeloženou do češtiny je obsáhla kniha od Jurgena Heidekinga Američtí prezidenti, která při psaní práce pomohla se zobrazením profilů jednotlivých prezidentů.

Z elektronických zdrojů jak již bylo řečeno, autor bakalářské práce čerpal z webových stránek vládních oddělení například Ministerstva práce nebo ministerstva zdraví, vzdělání a blahobytu, především při popisu zákonů Medicare a Medicaid, pro které je ještě nutno podotknout, že bylo čerpáno z elektronických článků M. Gornicka Ten Years of Medicare a N. Goldfielda Medicare and Medicaid: the first successful effort to increase access to health care. Z vládních stránek autor dále použil Census Bureau pro analýzu dopadů reforem na společnost.

V práci je využita metoda deskripce, pomocí které jsou zobrazeny jednotlivé programy všech prezidentů, které se zabíraly reformami sociálního charakteru. Metoda Analýzy bude pak využita především v poslední kapitole, kde autor zároveň využívá další metodu, a sice komparace. Zde budou analyzovány a komparovány údaje z období vlád Johnsona a Nixona.

1. New Frontier

1.1 Nástup J.F.Kennedyho

Ke konci druhého volebního období Dwighta Eisenhowera se dostala ekonomika USA do stagnace. Nezaměstnanost vzrostla na 7,5% a přestože ve svém volebním období prezident sliboval vyrovnaný rozpočet, tak byl k roku 1958 deficitní ve výši 40 miliard dolarů¹. Eisenhower se obával více inflace než nezaměstnanosti, a proto se rozhodl nestimulovat ekonomiku.

Na přelomu 60. let se o prezidentský úřad ucházel mladý senátor John Fitzgerald Kennedy. Za své politické kariéry Kennedy nikdy neprohrál volby. V primárkách demokratické strany na úřad prezidenta dokázal porazit zkušenějšího Lyndona B. Johnsona a v prezidentské volbě velmi těsným rozdílem 120 000 hlasů porazil republikánského kandidáta Richarda Nixona². Důvodů, proč byl zvolen právě Kennedy, bylo více. Uvádí se jeho šarm a osobnost, které postrádal jeho soupeř. Kennedy navíc dokázal tenhle rozdíl ještě zvýraznit díky rozvoji televize. Další hlasy získal podporou černošského obyvatelstva poté, co se zastal jižanského afroamerického obyvatelstva v desegregační vlně. Otevřeně také podpořil Martina Luthera Kinga, který byl v té době ve vězení za své desegregační názory a aktivity³

Kennedy kandidoval s programem New Frontier (Nová hranice), který sestavil se svým viceprezidentem L. Johnsonem. To mělo za následek, že i po Kennedyho smrti se směr sociálních změn výrazně neměnil a Johnson tak navázal svou „Válkou proti chudobě“ v rámci programu Great Society.

Podle Murrayho se ke konci 50. let začala šířit ve Spojených státech vlna nespokojenosti s dosavadním systémem sociálního zabezpečení⁴. Nespokojenost byla spojena s udělováním sociální podpory, která byla především pasivního charakteru. Dávky byly vypláceny, ale chyběla zpětná kontrola, jestli měly kýžený účinek.

¹ WALTON, Gary M a Hugh ROCKOFF. *History of the American economy*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1990, p. 543. ISBN 01-553-6506-1

² HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. str. 411 ISBN 80-85850-55-9

³ Tamtéž str. 412

⁴ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra: americká sociální politika, 1950-1980*. Sociologické nakladatelství, 1998, str. 30. ISBN 80-858-5055-9.

Veřejnost neměla problém s podporou jedinců, kteří žili na hranici existenčního minima, nebo podporou nezaměstnaných. Nespokojenost byla spojena s jedinci, kteří podporu systematicky zneužívali především kvůli Rooseveltovu programu ADC, jenž byl později modifikován Kennedym a název byl pozměněn na AFDC. Tento program měl zabezpečit vdovy do doby, kdy jejich děti budou soběstačné. Podle Murrayho však většina žen v programu nebyly vdovy a navíc rodily další děti⁵.

Kennedy na situaci reagoval příslibem změny v sociálním systému sloganem „podat ruku, ne almužnu“.⁶ Svým programem tak redefinoval úlohu federálního státu v sociální politice. Nyní měla svým občanům pomoci, aby si pomohli sami. Zaváděla se tak ve větší míře aktivní sociální politika, která již neměla stát pouze na vyplácení dávek.

1.1 Koncepce Nové hranice

Kennedy nastoupil do úřadu v období, kdy ekonomika znovu zaznamenala růst a nemusel tak nezbytně nutně „tlačit“ na pokles daní, když HDP za jeho vlády rostlo v průměru o 5% a inflace byla pouhá 2%. Kennedy se pokoušel moderními keynesiánskými metodami dosáhnout k trvalému růstu ekonomiky, bez cyklických výkyvů.

Podle Sorensena druhého února roku 1961 zaslal Kennedy do Kongresu ekonomickou zprávu, kde nabádal kongresmany ke změně legislativy v následujících bodech:

1. Přidat přechodnou třináctitýdenní podporu nezaměstnaným
2. Rozšířit pomoc nezaměstnaným rodičům
3. Pomoc méně rozvinutým regionům
4. Rozšířit dávky v programu Social Security Act a podpořit předčasný odchod do důchodu
5. Zvýšit minimální mzdu
6. Poskytnout pomocné úlevy zemědělcům
7. Financovat obsáhlou výstavbu domů a likvidaci slumů⁷

⁵ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra: americká sociální politika, 1950-1980*. Sociologické nakladatelství, 1998, str. 30. ISBN 80-858-5055-9.

⁶ Tamtéž str. 33

⁷ SORENSEN, Ted. *Kennedy*. Pymble, NSW: HarperCollins e-books, 2010. str. 438 ISBN 978-006-1987-038.

Rozvoj technologií v atomovém věku vyvolával obavy zaměstnanců z jejich možného nahrazení stroji, přestože jde o empiricky dokázaný mýtus. Nicméně, po svém nástupu Kennedy konstatoval, že americká pracovní síla především v technických oborech není dostatečně kvalifikována⁸. Kvůli této skutečnosti předložil Senátu a Kongresu svůj Zákon o rozvoji a vzdělávání pracovních sil respektive MDTA (The Manpower Development and Training Act), jehož předchůdcem byl Employment Act. Obě komory zákon schválily a šlo tak o jedno z největších Kennedyho vítězství na půdě Kongresu. Jednalo se o tříletý program rekvalifikace zaměřený na adaptaci nových technologií. Šlo tak o ryze aktivní sociální politické řešení, v souladu s „podanou rukou“ na které stál sociální program New Frontier.

Dalším zákonem schváleným z programu New Frontier byl Zákon o oblastním rozvoji nebo-li ARA (Area Redevelopment Act). Program byl zaměřen na podporu ekonomicky zaostalých oblastí, především potom v částích USA s velkou nezaměstnaností.⁹ Cílem bylo ekonomicky rozvinout dané oblasti a poskytnout stejné pracovní a podnikatelské příležitosti jako ve vyspělejších státech se silnější ekonomikou. Z federálního rozpočtu pak byly formou půjček financovány stavby a rekonstrukce továren určených k průmyslovému využití. Splatnost půjček byla pak rozdílná u veřejných, 40 let a privátních, 25 let, zařízení.¹⁰ Podle Janssona byl program ukončen v roce 1965 z důvodů neúčinnosti a kritiky vytváření korupčního prostředí.¹¹

Jedním z nejdůležitějších cílů Kennedyho sociálního programu bylo rozšíření Zákona o sociálním zabezpečení (Social Security Act), především pak v otázce zdravotního pojištění. Tenhle program se ale Kennedymu nepodařilo za jeho působení v úřadu prosadit v Kongresu. Nicméně díky jeho odkazu a také změnou rozložení sil ve Sněmovně reprezentantů a Senátu, měl nástupce L. Johnson jednodušší prosadit dodatky k zákonu, které byly pojmenovány Medicare a Medicaid. Tyto dodatky autor více rozebere v další kapitole.

⁸ KREMEN, Gladys Roth. MDTA: The Origins of the Manpower Development and Training Act of 1962. *United States Department of Labor* [online]. 1974 [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/dol/aboutdol/history/mono-mdtatest.htm>

⁹ United States. Area Redevelopment Act of 1961. In: *Public Law 87-27*. 1961. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-75/pdf/STATUTE-75-Pg47-2.pdf>

¹⁰ Area Redevelopment Act: A Foundation for Sustainable Rural Community Development. *Illinois institue for rural affairs* [online]. [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: http://www.iira.org/clc/area_redevelopment_act.asp

¹¹ JANSSEN, Bruce S. *The reluctant welfare state: American social welfare policies--past, present, and future*. 3rd ed. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Publishing, 1997, xiv, p. 211. ISBN 05-343-4141-1

Dalším Kennedyho přičiněním v sociální politice bylo zvýšení minimální mzdy na 1,25 dolarů za hodinu¹². V roce 1962 také došlo k rozšíření programu Pomoc pro rodiny s nezaopatřenými dětmi, kdy se nově federální vláda rozhodla pokrýt 75% výdajů na program a podpořit tak jednotlivé státy k provádění sociálních služeb příjemcům programu.¹³ Dále bylo do názvu přidáno slovo rodina, poté co byly do programu zahrnuty i nezaměstnaní nebo invalidní rodiče. Zároveň Kongres schválil federální fond na financování nových programů, které spadaly pod CWT (Community Work and Training).¹⁴

Dalším pokračováním v oblasti rovnosti práv byla tzv. pozitivní diskriminace (Affirmative Action), která se podle Murrayho později stala jedním z nejvíce napadaných nařízení z programu Great Society. Jednalo se o „podání ruky“ podobné Kennedyho konceptu, kdy měla být napravena počáteční nevýhoda Afroameričanů, ale i jiných etnických skupin v přijímání do zaměstnání. Nařízení však bylo kritizováno, kvůli tzv. diskriminaci naruby¹⁵.

1.2 Konec New Frontier

John Kennedy nebyl schopný v Kongresu prosadit velkou část svých reforem, i protože proti jeho návrhům se často stavělo konzervativní křídlo demokratické strany spolu s republikánskými zákonodárci. Jeho opatření byly často vnímány jako příliš levicové a v probíhající studené válce proti komunistickému východnímu bloku tak byly hodnoceny poměrně negativně. Paradoxně se tak o prosazení jeho reforem a ideálů zasloužil jeho odkaz po atentátu v Dallasu.

V otázce rasové segregace musel poměrně dost taktizovat, protože ačkoliv byl zastáncem práv černošského obyvatelstva, nechtěl přijít o své voliče na jihu Spojených států, kteří byli stále segregáčně zaměřeni. Již před svými volbami ovšem podpořil Martina Luthera Kinga a roku 1963 předložil Kongresu návrh zákona o občanských

¹² Eras of the New Frontier and the Great Society, 1961-1969. *United States Department of labor* [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/dol/aboutdol/history/dolchp06.htm>

¹³ JANSSEN, Bruce S. *The reluctant welfare state: American social welfare policies--past, present, and future*. 3rd ed. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Publishing, 1997, xiv, p. 210. ISBN 05-343-4141-1

¹⁴ A Brief History of the AFDC Program. *U.S. Department of Health & Human Services* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://aspe.hhs.gov/hsp/afdc/baseline/1/history.pdf>

¹⁵ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra: americká sociální politika, 1950-1980*. Vyd. 1. Sociologické nakladatelství, 1998, str. 96. ISBN 80-858-5055-9.

právech, který měl zaručovat stejné volební právo všem Američanům, nehledě na barvu pleti.¹⁶ Tento zákon byl však Kongresem schválen až za jeho nástupce L. Johnsona.

Atentát na Kennedyho proběhl v Dallasu, kde si připravoval půdu pro své znovuzvolení. Důsledkem Kennedyho smrti byl silný odkaz a tudíž politický kapitál, ze kterého poté čerpal jeho viceprezident Lyndon Johnson s jeho programem Great Society.

¹⁶ HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. str. 417 ISBN 80-85850-55-9

2. Great Society

Když v roce 1964 představoval prezident Johnson svou koncepci, zmínil ve svém projevu termín Great Society, který měl znamenat pojetí státu sociálního státu po americkém způsobu. Tento termín měl být chápán jako společnost blahobytu, kde měli mít občané neohledně na barvu pleti či majetku stejná práva, měla být odstraněna chudoba a poskytnuta zdravotní péče těm, kteří jí nejvíce potřebují.

Takový program však musel být financován z vládních výdajů, takže otázkou bylo, zda ekonomika Spojených států byla v období konjunktury. Proto v této kapitole autor shrne dosavadní vývoj HDP a míru nezaměstnanosti, tedy dva ukazatele určující pro zhodnocení stavu ekonomiky dané země. Na konci kapitoly poté bude provedena stejná analýza, ovšem tentokrát popisující stav ekonomiky po vládě Lyndona Johnsona. Navíc v poslední kapitole stejným způsobem bude porovnán počet obyvatel pod hranicí chudoby, za účelem zjištění, zda Johnsonův cíl v boji proti chudobě byl splněn. V této samotné kapitole poté bude rozebrána Johnsonova koncepce programu Great Society, nastíněny budou základní zákony a opatření, které navrhla vláda a kapitola bude ukončena zhodnocením a komparací změn, které byly provedeny v rámci programu.

Tabulka 1 – Růst HDP USA v letech 1961-1964 v miliardách USD roku 2008

Rok	Reálný HDP (v mld. USD)	Procentuální změna HDP
1961	3185,1	2,5
1962	3379,9	6,1
1963	3527,1	4,2
1964	3730,5	5,8

Zdroj: Real Gross Domestic Product, U.S. Department of Commerce: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Tabulka 2 – Nezaměstnanost USA v letech 1961-1964 v procentech

Rok	Nezaměstnanost (v procentech)
1961	6,7
1962	5,6
1963	5,6
1964	5,2

Zdroj: Civilian Unemployment Rate, U.S. Department of Labor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Z výše uvedených tabulek lze vypožorovat, že ekonomika za prezidenta Kennedyho byla v konjunktře. Zatímco HDP ještě v roce 1961 vzrostlo oproti roku 1960 o 2,5%, v dalším roce to už bylo o 6,1% a v následujících letech rostlo HDP v průměru okolo 5%.

Nezaměstnanost stabilně klesala z původních 6,7% v roce 1961, až na 5,2% v roce 1964. Pouze mezi lety 1962 a 1963 k velké změně v nezaměstnanosti nedošlo.

Lze tedy konstatovat, že výchozí podmínky pro rozvoj sociálního státu v pojetí prezidenta Johnsona byly velice příznivé i díky vysokému hospodářskému růstu a klesající míře nezaměstnanosti.

2.1 Lyndon Baines Johnson

Již od mládí spojen s demokratickou stranou, zaujal Johnson místo ředitele Odboru pro nezaměstnanou mládež (National Youth Administration) v Texasu. Tato pozice byla vytvořena v rámci New Dealu F.D.Roosevelta a Johnson si tím otevřel cestu do vyšších sfér demokratické strany. Později se během své kariéry zasloužil také o založení NASA (Národní úřad pro letectví a kosmonautiku) a především potom o schválení Zákona o občanských právech (Civil Rights Act), který byl prvním krokem pro možnost černého obyvatelstva bez jakéhokoliv omezení volit na jihu. Tento zákon poté sám ještě rozšířil během své vlády.

Pro jeho doposud úspěšnou politickou kariéru se očekávalo, že oznámí svou kandidaturu na prezidenta ve volbách v roce 1960. Johnson však zaujal vyčkávací taktiku, která se mu později zřejmě nevyplatila. S oznámením své kandidatury ho tak předběhl John Fitzgerald Kennedy, který ho v demokratických primárnkách porazil. Kvůli Johnsonově oblíbě u jižanského obyvatelstva mu Kennedy nabídl místo viceprezidenta, kde sám postrádal kýžený politický vliv. Samostatnost v rozhodování tak měl Johnson pouze v letech do vesmíru a problematice občanských práv.

Po atentátu na Johna F. Kennedyho se díky jeho odkazu zvýšila obliba jeho administrativy, jejíž součástí byl i Johnson jako viceprezident. Ten, jako zkušený politik uměl tohoto politického kapitálu využít pro svou pozici v dalších volbách a pro své reformy.

2.2 Koncepce Great Society

Jak bylo již nastíněno v úvodu kapitoly, základní tři koncepční body Johnsonova programu byly odstranění chudoby, zrušení segregace černošského obyvatelstva a poskytnout státem placenou zdravotní péči těm, kteří ji nejvíce potřebují. Za další pilíře v rámci programu se dá označit podpora vzdělání chudých dětí, či výstavba bytů a sanace slumů.

Největší podíl na desegraci má zřejmě právě Johnson. Nejdříve Zákon o občanských právech (Civil Rights Act) pomohl prosadit ještě prezidentu Eisenhowerovi v roce 1957, poté byl upraven v roce 1960 a ještě rozšířen právě za Johnsona v roce

1964, tedy ještě v období kdy dokončoval volební období J.F.Kennedyho. Zákon však nepřinesl pouze volební rovnoprávnost černošského obyvatelstva, rovnost pohlaví, ale také zakazoval náboženskou diskriminaci a zákaz diskriminace v zaměstnání¹⁷.

Nedílnou součástí Velké společnosti byl boj proti chudobě. Mezi nejdůležitější milníky toho boje se řadí Zákon o ekonomické příležitosti (Economic Opportunity Act) z roku 1964, kvůli kterému byl zřízen Úřad pro ekonomickou příležitost (Office of Economic Opportunity), který vedl S. Shriver, bývalý švagr prezidenta Kennedyho.

Důležitým mottem pro Great Society bylo stejně jako u New Frontieru „podat ruku, ne almužnu“¹⁸. To se dá z počátku Johnsonova volebního období vysledovat na ustanovených zákonech, nařízeních a ustanovených institucích. Mezi takové patří například projekty proti chudobě v rámci samostatných států, půjčky zemědělcům a podnikatelům s nižšími příjmy a založení domácích mírových sborů¹⁹. Dále byla zvýšena minimální mzda z 1,25 USD (1965) na hodinu na 1,30 USD (1968) a v roce 1966 byla rozšířena její působnost²⁰. V rámci Zákona o výstavbě veřejných děl a ekonomického rozvoje pak byly poskytnuty granty ekonomicky zaostalým oblastem za účelem podpory hospodářského růstu a snížení nezaměstnanosti.

Nejdůležitější zákony, především pak z oblasti zdravotnictví budou popsány v kapitolách níže.

2.3 Medicare a Medicaid

2.3.1 Medicare

Jedním z největších milníků Johnsonova volebního období bylo pravděpodobně prosazení základního zdravotního pojištění pro občany Spojených států starších 65 let. Johnson ani Kennedy však nebyli první, kdo s myšlenkou zavést zdravotní pojištění přišel. Již ve 40. letech se pokusil prezident Harry Truman prosadit zákon, který by zavedl povinné všeobecné zdravotní pojištění. Není bez zajímavosti, že právě Truman byl posledním demokratickým prezidentem před Kennedym. Myšlenka zavést zdravotní

¹⁷ HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. str. 431 ISBN 80-85850-55-9

¹⁸ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra: americká sociální politika, 1950-1980*. Vyd. 1. Sociologické nakladatelství, 1998, str. 33. ISBN 80-858-5055-9.

¹⁹ Tamtéž str. 19.

²⁰ Wage and hour division. *United States Department of Labor* [online]. [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/whd/minwage/chart.htm>, <http://www.dol.gov/whd/minwage/coverage.htm>

pojištění byla tedy v demokratickém táboře diskutována už delší časový úsek. Právě Harry Truman dostal symbolicky první kartu Medicare pojištění²¹.

Hlavním problémem co se zdravotní péče seniorů týče, byl růst potřeb využívat zdravotní služby, který obecně roste s růstem věku a pokles jejich příjmu, jelikož v penzi nepobírají takový příjem jako v ekonomicky produktivním věku.

Zavést všeobecné zdravotní pojištění se pokoušel už Kennedy. V tehdejším konzervativním²² Kongresu neměl dodatek k Zákonu o Sociálním Zabezpečení (Social Security Act) reálnou šanci na schválení. I s jeho odkazem, ze kterého Johnson čerpal, by však všeobecné zdravotní pojištění zřejmě neprošlo a proto demokraté rezignovali na všeobecné pojištění a dodatek byl tak určen pro seniory. Toto rozhodnutí má své opodstatnění především proto, že senioři jsou skupinou, která frekventovaně vyhledává lékařskou pomoc. U chudších vrstev seniorů, kteří neměli na soukromou zdravotní tak nastával problém jejich ošetření. S tímhle problémem byla ztotožněná i republikánská strana a zákon tak bylo jednodušší prosadit přes opozici.

Přestože měl Johnson větší úspěch v Kongresu než Kennedy, ani jemu se nevyhnuly problémy s opozicí, konkrétně s představitelem opozičního a velmi konzervativního křídla v Kongresu Barryho Goldwatera. Ten navrhoval místo programu Medicare zvýšit prostředky méně zaopatřeným seniorům, aby si sami mohli zajistit pojištění u soukromých lékařů v jejich ordinacích²³.

Medicare nebyl novinkou ve Spojených Státech. Jeho předchůdcem byl v roce 1960 schválený návrh na rozšíření pomoci seniorům, který dostal název podle senátorů Wilbura Millse a Kerra Kerr-Millsův zákon. Tento návrh nově obsahoval možnost i příjmově bohatších seniorů využívat státního pojištění. Byl zrušen a nahrazen právě programem Medicare v roce 1965²⁴.

Medicare byl schválen v červenci roku 1965 jako 18. dodatek k Ústavě Spojených států amerických a spolu s programem Medicaid tak rozšiřoval Zákon o sociálním zabezpečení.

Johnson musel upustit od plánu všeobecného zdravotního pojištění, který by s největší pravděpodobností Kongresem neprošel a soustředil se tak na dvě skupiny

²¹ Medicare Is Signed Into Law. *Social Security: Official Social Security Website* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/history/lbjsm.html>

²² Mezi konzervativní autor počítá i konzervativní kongresmany zvolené za demokratickou stranu

²³ GOLDFIELD, Norbert. National health reform advocates retrench and prepare for Medicare. *Physician Executive* [online]. 1993 [cit. 2014-08-14]. Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/-a014235769>

²⁴ GOLDFIELD, Norbert. Medicare and Medicaid: the first successful effort to increase access to health care. *Physician Executive* [online]. 1993 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/-a013240419>

obyvatel, které nejvíce potřebovali zdravotní pojištění. Jednou skupinou byly příjmově chudší obyvatelé, jichž se týkal program Medicaid (popsán v další subkapitole) a program Medicare, který zaváděl zdravotní pojištění pro seniory nad 65 let.

Program se skládal ze dvou navzájem souvisejících plánů, jednak nemocničního pojištění, který kryl náklady spojené s pobytem ve zdravotním zařízení a doplňkového zdravotního pojištění, které krylo náklady spojené se službou lékařů a poskytováním základních zdravotních služeb, které nekrylo Nemocniční pojištění.

Nemocniční pojištění bylo financováno ze státních prostředků, tedy vybraných daní. Předpokladem bylo, že osoby nad 65 let si základní zdravotní péči zaplatili právě odváděním daní po dobu svého ekonomicky produktivního věku. Nemocniční pojištění hradilo:

- Náklady na hospitalizovaného pacienta až po dobu 90 dní
- Náklady na pobyt v SNF (Skilled-nursing facility) až po dobu 100 dní
- 100 dní domácí léčby po propuštění ze zdravotního zařízení

Účty spojené s náklady na zdravotní péči seniorů a administrativu s tím spojenou vyřizuje Úřad pro zdraví, vzdělání a blahobyt (Secretary of Health, Education and Welfare). Úřad využívá jak státní agentury, tak soukromé firmy k administrativě. Na úhradu účtů byl vytvořen speciální separovaný Federální fond nemocničního pojištění, do kterého přispívali zaměstnanci, zaměstnavatelé a živnostníci v podobě odvodu na sociální příspěvky (social security contributions). Z tohoto fondu byly hrazeny veškeré výdaje jak na zdravotní služby, tak na náklady spojené s administrativou nemocničního pojištění.

Doplňkové zdravotní pojištění poskytuje balíček zdravotních služeb, které Nemocniční pojištění neobsahuje, protože je nebere jako základní zdravotní službu. Z tohoto pojištění se hradí lékařské služby, domácí zdravotnické služby a řada dalších služeb spojených s ošetřováním. Podle legislativy musel Úřad pro zdraví, vzdělání a blahobyt uzavřít kontrakt se soukromou pojišťovací institucí, která nesla náklady na administrativu spojenou s vyplácením benefitů pro nemocné. Senioři, kteří se zapojili do doplňkového spoření, byli povinni měsíčně odvádět do fondu 3 dolary²⁵. Pro každého účastníka spoření se federální vláda zavázala zapsat na jeho spořicí účet stejnou částku kterou vložili, plus zhodnocené prémie. To mělo za následek růst mandatorních výdajů ve federálních rozpočtech následujících let. Tyhle poplatky a prémie

²⁵ History of SSA During the Johnson Administration 1963-1968. *Social Security: Official social security website* [online]. [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/history/ssa/lbjmedicare1.html>

se následně ukládaly ve speciálním Fondu doplňkového zdravotního pojištění (Supplementary Medical insurance Trust Fund) a z něj pak byly vypláceny dávky v seniorských letech.

2.3.2 Medicaid

Součástí rozšíření Social Security Act byl i program Medicaid, který byl schválen jako 19. dodatek k americké Ústavě. Medicaid byl program který zajišťoval nutnou zdravotní péči nejchudším členům americké společnosti a nejchudším rodinám. Rozdílným znakem od programu Medicare je jeho administrativa. Zatímco Medicare je řízen federálně, Medicaid byl ponechán jednotlivým státům, aby si podle sebe určili chod programu a federální vláda dohlížela na jeho fungování prostřednictvím instituce Centrum pro Medicare a Medicaid (Centers for Medicare and Medicaid services).

Program Medicaid nebyl prvním svého druhu, co se koncepce týče, ale byl prvním uceleným federálně prosazeným zákonem zdravotního pojištění pro nízkopříjmové skupiny. Jeho předchůdci byly povětšinou na sebe nabalené špatně financované programy pro chudé na bázi jednotlivých států. Jedním zákonem, který se mírně odlišoval od předešlé koncepce, byl zákon navržený senátory Wilburem Millsem a Robertem Kerrem, který dostal název po svých tvůrcích Kerr-Mills Bill a který se zaměřoval na penzisty. Tento zákon byl však nahrazen programem Medicaid a posléze zrušen²⁶.

Medicaid dále na rozdíl od Medicare (zde se může kvalifikovat každý nad 65 let) nemůže využívat každý. Aby mohl být jedinec zapsán do programu, musí mít příjem, který je pod hranicí chudoby. Dále je Medicaid přístupný těhotným ženám, přičemž se počítá, že po porodu má dítě automaticky nárok na podporu. Další skupinou jsou tělesně postižení, slepí a podporováni jsou i chudé děti pod 18 let.

2.4 Economic Opportunity Act

Jak už bylo zmíněno výše, v rámci programu Great Society vyhlásil prezident Johnson válku proti chudobě. Jak už je u levicových stran zvykem, i zde se pokusil chudobu snížit pomocí snížení nezaměstnanosti. Dá se konstatovat, že čím nižší je nezaměstnanost, tím nižší může být i počet občanů pod hranicí chudoby. Klasickým zákonem, který se měl pokusit snížit nezaměstnanost vytvořením pracovních míst, se

²⁶ GOLDFIELD, Norbert. Medicare and Medicaid: the first successful effort to increase access to health care. *Physician Executive* [online]. 1993 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/-a013240419>

stal Economic Opportunity Act, schválený roku 1964. Podle znění zákona, mohly Spojené státy dosáhnout svého potenciálu jak v ekonomice, tak v sociální oblasti pouze pokud bude mít každý příležitost dosáhnout svého vlastního ekonomického potenciálu a podílet se tak na rozvoji celé společnosti²⁷.

Stal se tak jedním z prvních klíčových zákonů v boji proti chudobě. Zákonu nechyběla určitá podobnost s reformami Franklina Delano Roosevelta²⁸. Byly zakládány pracovní sbory (Job Corps) a pozornost se soustředila na mladé nezaměstnané občany bez praxe.

V rámci zákona byl zřízen Úřad pro ekonomické příležitosti (Office of Economic Opportunity), do jehož čela byl Johnsonem postaven švagr Johna F. Kennedyho Sargent Shriver. Už v samotném počátku vznikly dohady o jeho financování. Jako problémové se ukázalo financovat úřad z federálního rozpočtu, jelikož krátce před založením úřadu byly sníženy daně a jejich opětovné zvýšení by přineslo vlnu nevole. Podle Pattersona ministr práce Wirtz dokonce loboval za rozpočet 1,25 miliard dolarů pro program a řešení v otázce jeho financování viděl ve zvýšení daní z cigaret. Ve výsledku však právě financování programu mohlo mít za následek jeho zrušení, ke kterému se autor práce dostane v dalších kapitolách. Program byl totiž zaměřen velmi široce a financován nepřilíš štědře. Konkrétně konečný rozpočet pro první rok byl 962,5 milionů dolarů²⁹.

Úkolem Úřadu pro ekonomickou příležitost bylo přerozdělovat finanční prostředky mezi různé programy v rámci Economic Opportunity Act, mezi něž patřily například Job Corps, jejichž účelem bylo poskytovat praxi a zkušenosti mladým osobám s nízkým příjmem a Neighborhood Youth Corps, který poskytoval práci mladým osobám v lokálních agenturách³⁰. Tyto programy byly obsaženy již v koncepci Johna F. Kennedyho, který se vyjádřil ve smyslu, že programy se vždy stanovují pro chudé, ale bez účasti chudých³¹. Byly také založeny tzv. Lokální agentury (Community Action Agencies), aby koordinovaly lokální program pro chudé, přičemž v jejich pravomoci bylo financovat a řídit tyto programy. Tyto lokální programy se však podle Janssona staly nejvíce kritizovaným opatřením v rámci Economic Opportunity Act. Bylo tomu

²⁷ United States. Economic Opportunity Act of 1964. In: *Public Law 88-452*. 1964. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-78/pdf/STATUTE-78-Pg508.pdf>

²⁸ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty, 1900-1994*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, c1994, x, p. 138. ISBN 06-740-3123-7.

²⁹ Tamtéž str. 141.

³⁰ JANSOON, Bruce S. *The reluctant welfare state*, str. 218-219

³¹ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty*, str. 138

tak kvůli jejich administrativní složitosti, která vytvářela korupční prostředí a kvůli jejich neefektivnosti.³² Dále byly v rámci programu poskytovány tzv. „venkovské půjčky“ pro oblasti s nízkou zaměstnaností, kde se rekvalifikačními programy snažily úřady nezaměstnanost potlačit.

Pro roky 1965 až 1970 bylo průměrně na náklady programu vynaloženo 1,7 miliard dolarů ročně a nikdy nepřekročilo více jak 1,5% z federálního rozpočtu. Kdyby podle Pattersona šly vynaložené náklady přímo k chudým, kvůli kterým byl program založen, jednalo by se o částku mezi 50 až 70 dolary, což není částka, která razantně sníží chudobu dané osoby³³.

2.5 Další opatření Great Society

2.5.1 Pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi

Mezi další důležité programy bojující proti chudobě určitě patřil program AFDC (Pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi), který, jak už z názvu vyplývá, se soustředil na pomoc dětem v chudých rodinách. Zákon o pomoci dětem byl součástí Rooseveltova Social Security Act, tehdy ještě pojmenovaný ADC a jeho administrativa patřila pod ministerstvo zdravotnictví. Původním záměrem měla být finanční pomoc pouze nezaopatřenému dítěti, nikoliv jeho rodině. V roce 1961 se program vztahoval na nezaopatřené dítě i na jeho rodiče, který musel být nezaměstnaný. V roce 1962 pak bylo ustanoveno, že nárok na finanční podporu má i druhý rodič, čímž se program stal podporou pro celé rodiny. Od roku 1962 byl zákon přejmenován z původního Aid to Dependent Children na Aid to Families with Dependent Children. Tehdy byly také uvolněny podmínky a trvání nároku na podporu z programu AFDC³⁴. Od roku 1968 pak každý kdo byl považován jako nezbytná osoba pečující o nezaopatřené dítě, měl právo na podporu z programu³⁵.

Podle Murrayho právě program AFDC prošel velkou změnou z pohledu veřejnosti. Na počátku byl vnímán z celé Social Security Act jako ten nejpříjemnější, ale již v 60. letech se stal jedním z nejvíce kritizovaných z důvodů jeho zneužívání.

³² JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state* str. 218-219

³³ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty*, str. 151.

³⁴ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*: str. 74.

³⁵ A brief History of AFDC program. *U.S. Department of Health & Human services: Office of the assistant secretary for planning and evaluation* [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://aspe.hhs.gov/hsp/AFDC/baseline/1history.pdf>

Viditelným problémem AFDC byla skutečnost, že rodiny nedostávaly finanční podpory pouze prostřednictvím AFDC programu, ale pokud měli právo na AFDC, tak měli zároveň právo přijímat podporu z programů Medicaid, potravinových poukázek a platby spojené s pobídkami na práci. Roční příjem rodin zařazených v programu AFDC se tak průměrně pohyboval okolo částky 6000 dolarů, přičemž hranice chudoby byla tehdy stanovena na 3355 dolarů za rok.³⁶ Stalo se tak, že rodiny v programu měly vyšší příjem než zaměstnanci pracující za minimální mzdu, což pochopitelně nemotivovalo rodinu opustit program a to i v případě, že se jejich pozice mohla zlepšit. Johnsonova administrativa tak řešila, jak přimět příjemce podpory vrátit se zpět do práce. V roce 1967 tak bylo stanoveno, že se žena po 6 letech od porodu musí vrátit zpět do práce, aby rodina neztratila nárok na sociální dávku, kvůli čemuž ale příjemci podpory přijímali práci za minimální mzdu, aby neztratili podporu z AFDC. Dalším problémem se stala skutečnost, že ženy, které se chtěly vrátit do práce po rodičovské dovolené, měly většinou pouze základní vzdělání a byly tak často diskriminovány na trhu práce a proto v mnoha případech práci ani nenašly³⁷. Johnsonova administrativa však nikdy nezvolila jednotnou a konzistentní strategii, jak tento problém řešit. Jedním z návrhů, který se problémem zabýval, byly nové pracovní pobídky, které by ženě po rodičovské dovolené doplatily rozdíl mezi jejím nízkým platem a podporou, kterou by přijímala, pokud by zůstala na podpoře³⁸.

Přes veškerá opatření se však nepodařilo účast na programu AFDC kýženě snížit. Jeho snížení by logicky znamenalo, že podporované rodiny překlenuly období chudoby a zařadily se mezi bohatší vrstvy. Z čísel však nic takového není možné vyčíst, dokonce tendence nabírala opačný směr. V roce 1950 bylo ze všech rodin ve Spojených Státech 1,66% zapsáno v programu, v roce 1960 to bylo 1,78% a v roce 1968, tedy posledního roku Johnsonova mandátu se procentuální podíl rodin v AFDC dostal dokonce na 3,04%³⁹. Příčin může být opět několik, ovšem nejpravděpodobnější je varianta, kdy být v programu bylo zkrátka výhodnější, než být v pracovním poměru, nebo rozšiřování okruhu příjemců této podpory.

³⁶ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty*, str. 163.

³⁷ JANSSEN, Bruce S. *The reluctant welfare state*, str. 220.

³⁸ Tamtéž str. 220

³⁹ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra* str. 228.

2.5.2 Potravinové poukázky

Potravinové poukázky (Food Stamps) byly jako program založeny v roce 1964 v návaznosti na řadu jiných základních stravovacích programů, které pocházely z předchozího prezidentského období Johna Kennedyho. Program byl nedílnou součástí Johnsonovy války proti chudobě.

Podle Janssona se před Food Stamps programem potravinová pomoc udělovala z lokálních center, která skladovala potravinové přebytky a rozdávala je chudým. Problémem byla logistika, skladování a skutečnost, že chudí si museli pro potraviny do takových center přijít, což přinášelo další náklady.⁴⁰

Na tyto problémy mělo být nalezeno řešení v podobě potravinových poukázek, tedy kupónů, které pro ně byly i cenově výhodné. Tyto poukázky jako formu platby přijímala celá řada obchodů po celé zemi. Jednotlivým státům byla dána volnost ve volbě participace v programu. Všechny náklady pak hradilo ministerstvo zemědělství. Později došlo k rozšíření programu v roce 1968, 1971, 1973 a 1978 čímž se rozšířilo zároveň financování a došlo tak k tomu, že se program stal mandatorním ve všech státech⁴¹.

2.5.3 Zákon o vzdělání

Podobně jako zdravotnictví i školství bylo před Kennedym a Johnsonem koncipováno výhradně jako soukromá instituce. Už Kennedy přišel s návrhem rozšířit federální podporu pro veřejné školy, ale jako u většiny svých zákonů, jeho návrh neprošel Kongresem, protože byl zaměřen pouze na veřejné školy a narazil na odpor soukromých škol, pro které žádná podpora plánovaná nebyla. Johnson byl ale v jednání s kongresem podstatně lépe orientovaný a svůj návrh postavil oproti Kennedymu na podporu veřejných škol s velkou koncentrací chudých studentů při jejich vzájemné kooperaci se soukromými školami, kde kooperací bylo myšleno především sdílení učebnic, pomůcek a dalších školních materiálů.⁴² Tento návrh byl pojmenován jako Zákon o základním a středním vzdělání (Elementary and Secondary Education Act) a byl schválen 11. dubna roku 1965 a jeho účelem bylo posílit a vylepšit kvalitu a dostupnost vzdělání.⁴³

⁴⁰ JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state* str. 221.

⁴¹ Tamtéž str. 221

⁴² JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state*, str. 218.

⁴³ United States. Elementary and Secondary Education Act of 1965. In: *Public Law 89-10*. 1965. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-79/pdf/STATUTE-79-Pg27.pdf>

Mezi důvody federálního zásahu do školství vidí Murray následující skutečnosti

- Snaha skončit s rasovou segregací ve školství
- Poskytnutí kompenzací studentům znevýhodněním tělesně, duševně, ekonomicky či sociálně
- Snaha zvýšit počet studentů, kteří dokončili dvanáctý ročník
- Nabídnutí základního školství ve dvojjazyčných školách⁴⁴

Zatímco jiné reformy programu Great Society se výrazněji financovaly až v delším období po reformách, ESEA je výjimkou. Znevýhodněným studentům byla poskytnuta už v roce 1966 částka 3 miliard dolarů⁴⁵.

Zákonu se však nepodařilo výrazněji snížit rozdíly mezi chudými a bohatšími studenty. Další negativní stránkou zákona byl způsob, jak bylo nakládáno s vynaloženými prostředky. Místo toho, aby byly použity na inovativní způsoby výuky především u chudých studentů, většina škol prostředky používala na své běžné výdaje⁴⁶.

2.6 Závěr Great Society

V této podkapitole autor porovná vývoj ekonomiky s obdobím Kennedyho mandátu, zhodnotí nejdůležitější změny, o které se L. Johnson zasloužil, nastíní, zda se dá považovat Johnsonova reforma jako úspěšná a případně proč. Současné také naznačí, jaké události vedly Johnsona k rozhodnutí znovu nekandidovat.

Lyndon Johnson měl oproti Kennedymu velkou výhodu, co se prosazování své legislativy týče. Jednak byl zkušenějším politikem a jednak po Kennedyho smrti, byl Johnson jako jeho viceprezident brán jako nástupce a pokračovatel Kennedyho koncepce a měl tedy velmi silný mandát, když se k tomu připočtou ještě volby do Kongresu a jeho samotné prezidentské volby. Oproti Kennedymu měl ale také nevýhody. Tou největší je možné označit válku ve Vietnamu, která se stala problémem, jenž z něj udělal jednoho z nejméně populárních amerických prezidentů⁴⁷ a to i přesto, že v oblasti lidských práv a sociálního vývoje státu se zasloužil o velice výrazný posun oproti svým předchůdcům.

Z níže uvedených tabulek lze vyčíst, že ekonomika byla v prvních letech Johnsonova mandátu stále v konjunkturu až do roku 1967, kdy tempo růstu HDP

⁴⁴ Určeno především hispánským občanům

⁴⁵ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 110.

⁴⁶ JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state*, str. 218.

⁴⁷ Presidential Job Approval. *The American Presidency Project* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/data/popularity.php?pres=35&sort=pop&direct=DESC&Submit=DISPLAY>

zpomalilo téměř 3,5 %. Dalšími roky už ekonomika rostla a v následujícím roku se dostala na necelých 5 %. Průměrný růst HDP mezi roky 1964 až 1968 byl 5,2 %. Co se nezaměstnanosti týče, tak od roku 1964 po rok 1967 pravidelně každým rokem klesala. Pouze v roce 1967 byla stejná míra nezaměstnanosti jako v roce 1966, ale v roce 1968 už nezaměstnanost opět klesla z 3,8 % na 3,5 %.

Jak tedy lze vidět pomocí základních ekonomických ukazatelů, kterými se ekonomiky posuzují, za Johnsonova mandátu se ekonomice Spojených států vedlo poměrně dobře. Při porovnání vývoju obou ekonomik lépe obstojí vývoj ekonomiky za Lyndona Johnsona než za Johna F. Kennedyho. Za Kennedyho ekonomika rostla v průměru o 4,6% a nezaměstnanost klesala pomaleji.

Tabulka 3 – Meziroční růst HDP v letech 1964-1968 v miliardách USD z roku 2008

Rok	HDP	Procentuální změna
1964	3730,5	5,7
1965	3972,9	6,5
1966	4234,9	6,1
1967	4351,2	2,7
1968	4564,7	4,9

Zdroj: Real Gross Domestic Product, U.S. Department of Commerce: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Tabulka 4 – Meziroční růst nezaměstnanosti v letech 1964-1968 v procentech

Rok	Míra nezaměstnanosti
1964	5,2
1965	4,5
1966	3,8
1967	3,8
1968	3,5

Zdroj: Civilian Unemployment Rate, U.S. Department of Labor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Prezident Johnson byl bezpochyby politicky úspěšný na domácí scéně. Podařilo se mu prosadit nový Zákon o občanských právech a zajistit tak volební práva většině Afroameričanů. Celkově se dá říci, že v oblasti lidských práv se zasadil ať už o zmíněných volebních právech černých, ale také jejich celkovou desegregaci ve školství. Podařilo se mu prosadit co žádnému jinému demokratickému prezidentovi před ním ne, a to zavedení zdravotního pojištění, i když pouze pro seniory a pro chudé. To jak moc úspěšný byl při navrhování zákonů, dokazuje počet schválených zákonů z roku 1965 a 1966. V roce 1965 bylo z 87 zákonů 84 schváleno a v roce 1966 bylo schváleno 97 ze 113 zákonů⁴⁸. Velké množství zákonů, nových úřadů a celkově více přerozdělování však nutně vede k růstu byrokracie a vytváří korupční prostředí. Podle Murrayho také Johnsonova administrativa změnila konsensus v chápání podpory zaměstnanců. Do roku 1964 bylo samozřejmé, že podporu dostávají pouze ti, kteří práci nemají, nebo žijí pod hranicí životního minima. Po roce 1967 už se vůbec nediskutovalo, zda pracující podporovat nebo ne⁴⁹. To značí, že reforem bylo v krátkém čase opravdu mnoho a společnost se na ně nestihla úplně adaptovat.

Nejvíce však Johnsonovi byla vyčítaná probíhající válka ve Vietnamu. Ta sice začala již za Kennedyho, ale ten do Vietnamu poslal pouze „válečné poradce“, kdežto za Johnsona vypukla ve Vietnamu otevřená válka. Johnson se tak ke konci mandátu místo domácí scény koncentroval na vietnamský problém⁵⁰. Vietnamská válka dokonce nepřímo ovlivňovala domácí sociální reformy nejen tím, že na sebe soustředila Johnsonovu veškerou pozornost, ale také v otázce financování. Johnson čelil otázce, jak bude financovat své sociální reformy a otevřenou válku. Aby bylo možno financovat jak válku, tak reformy, bylo třeba buď zvýšení daní, které ale byly sníženy za vlády Kennedyho a platnost nabyly až v roce 1964, nebo si vybrat mezi reformami a válkou. Johnson se ale rozhodl prodat aktiva americké vlády, jako například podíl v hutním průmyslu, který si vláda držela pro případ války⁵¹. Podle Janssona to však mělo dopad na sociální reformy, protože kvůli mnohačetnosti zákonů se peníze rozdělily a žádný program za Johnsona nedostal víc než 2 miliardy dolarů.

K nedotaženým reformám a válce ve Vietnamu se přidaly stále rostoucí úroková míra, deficitní rozpočty a společenské problémy jako vražda Martina Luthera Kinga a

⁴⁸ JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state*, str. 221.

⁴⁹ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 52.

⁵⁰ HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. str. 435 ISBN 80-85850-55-9

⁵¹ JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state: American social welfare policies--past, present, and future*. 3rd ed. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Publishing, 1997, xiv, p. 222. ISBN 05-343-4141-1

Roberta Kennedyho. To vše si v americké společnosti spojovali s postavou hlavy státu a tak Johnson, na minimu své popularity, se rozhodl vzdát se kandidatury na obhajobu mandátu a doporučil svého viceprezidenta Humphreyho, který ale prohrál s republikánským kandidátem Richardem Nixonem.

3. Obrat v sociální politice?

3.1 Vývoj ekonomiky během vlády Richarda Nixona

V této podkapitole autor shrne ekonomický vývoj podle stejných makroekonomických ukazatelů jako v kapitolách předcházejících, tedy nezaměstnanosti a růstu HDP

V roce 1969 nastoupil do úřadu prezident za republikánskou stranu Richard Nixon, který svou předvolební kampaň zaměřil na kritiku jak zahraniční, tak domácí politiky vedenou jeho předchůdcem Johnsonem. Na začátek je nutno přiznat, že Nixon neměl v žádném případě jednoduché podmínky při nástupu. V zahraniční politice musel řešit problém vietnamské války, která pohlcovala významnou část federálního rozpočtu a v samotných Spojených státech byla situace také neklidná, po atentátech na bojovníka za černošská práva Martina Luthera Kinga a kandidáta na prezidenta a Kennedyho bratra Roberta.

Co se sociální politiky týče, během předvolební kampaně byly Nixonem kritizovány reformy Lyndona Johnsona a čekalo se tak od něj omezení sociálního státu. Nixonova opatření budou rozebrány v následující podkapitole, kde se autor této práce pokusí popsat základní kroky a zásahy prezidenta Nixona, které se nějakým způsobem týkaly právě sociálních záležitostí.

Tabulka 5 – Růst HDP USA v letech 1969-1975 v miliardách USD z roku 2008 a v procentech

Rok	Reálný HDP (v mld. USD)	Procentuální změna HDP
1969	4707,9	3,15
1970	4717,7	0,21
1971	4873,0	3,30
1972	5128,8	5,24
1973	5418,2	5,64
1974	5390,2	-0,52
1975	5379,5	-0,02

Zdroj: Real Gross Domestic Product, U.S. Department of Commerce: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Tabulka 6 – Nezaměstnanost v USA v letech 1969-1975 v procentech

Rok	Míra nezaměstnanosti (v procentech)
1969	3,5
1970	5,0
1971	6,0
1972	5,6
1973	4,9
1974	5,6
1975	8,5

Zdroj: Civilian Unemployment Rate, U.S. Department of Labor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools Vlastní zpracování

Z výše uvedených tabulek lze vypořádat a pomocí komparace zhodnotit dosavadní průběh americké ekonomiky všech tří prezidentů, sledovaných v této práci. Z údajů vyplývá, že za vlády Richarda Nixona proběhl nižší ekonomický růst, ve srovnání s vládami předešlých demokratických prezidentů. Konkrétně HDP rostlo v průměru mezi lety 1969-1975 o 2, 4 % a nezaměstnanost se v průměru držela na 5,6 %, ačkoliv v roce 1975 vzrostla až na 8,5%, což už sice Nixon nebyl u moci, ale ekonomická opatření z jeho vládnutí se mohla projevit se zpožděním, proto je zahrnut i rok 1975. V roce 1973-1974 navíc nastal tzv. ropný šok, když se OPEC rozhodl snížit těžbu ropy a její cena stoupla. To mělo za následek zvýšení cen a napjatý rozpočet, když se dostal do deficitu 23 miliard USD⁵². Oproti období Johnsonova mandátu tak nezaměstnanost vzrostla a ekonomický růst byl nižší. Nutno však dodat, že tyto hodnoty jsou zde zobrazeny, pouze aby pomohly ilustrovat hospodářskou úroveň a porovnání vývoje ekonomiky. Dále by chtěl autor připomenout, že na ekonomický růst a nezaměstnanost mohou tlačit faktory, za které samotní prezidenti nemohou, například globální ekonomická recese výše zmíněný ropný šok z roku 1973 atd.

⁵² WALTON, Gary M a Hugh ROCKOFF. *History of the American economy*. 6th ed. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, c1990, str. 549. ISBN 01-553-6506-1

Během Nixonovy vlády došlo z ekonomického hlediska k důležité změně ve vztahu dolaru ke zlatu. Tento standard známý jako Brettonwoodský systém byl v roce 1971 zrušen⁵³.

3.2 Omezení sociálního státu?

Jednou ze zásadních otázek celé práce bylo zjistit jaký vliv na sociální stát a jeho proměny měl Richard Nixon během svého mandátu. Jak už bylo výše zmíněno, podle předpokladů, mezi které autor řadí konzervativnější republikánskou stranu a kritika reforem Lyndona Johnsona, by mělo docházet k omezování sociálního státu ve Spojených státech, respektive k restrikcím Johnsonových reforem. V této podkapitole se pokusí autor analyzovat a popsat jednotlivé změny ve veřejné sféře, které se týkají sociálních záležitostí.

Podle Nobla Richard Nixon chápal sociální politiku jako prostředek pro zvýšení svého politického kapitálu, čímž se lišil od svého předchůdce. S postupem času od Johnsonových reforem vycházelo najevo, že některé programy nefungují ideálně, nebo neprokazovaly kýžený účinek. Příkladem je Zákon o ekonomické příležitosti, jenž prošel za vlády Nixona změnami, které jsou popsány níže. Johnson totiž své sociální reformy bral jako svůj odkaz, kterým se chtěl zapsat do dějin podobným stylem jako F. D. Roosevelt. Nixonův zájem o domácí politiku byl brán jako čistě strategický⁵⁴. Nikdy tak například veřejně neodmítl Johnsonem prosazený Civil Rights Act, ale zároveň učinil jisté kroky, které naznačovaly, že jeho administrativa nebude desegregační práva tak tvrdě vymáhat, čímž si chtěl zajistit hlasy především na jižní části Spojených států. Do Nejvyššího soudu dosadil Nixon dva nové soudce, kteří byli rasově konzervativně zaměřeni a podobně obsazoval i jiné klíčové výkonné funkce. Dopady těchto opatření bylo možno registrovat velmi rychle. Desegregační integrace ve školách přestala být přísně vynucována a vůbec poprvé od 60. let stálo Ministerstvo spravedlnosti na straně jižních bělochů při pozdržování desegregačních pokynů⁵⁵. Na druhou stranu během vlády Nixona byly schváleny dva zákony, které lze s jistotou brát jako rozšíření lidských práv. Jednalo se o Dodatek k rovnosti práv (Equal Rights Amendment) z roku 1972, který zaručoval rovnost práv ženám a Philadelphia Plan z roku 1970, který

⁵³ WALTON, Gary M a Hugh ROCKOFF. *History of the American economy*. 6th ed. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, c1990, str. 547. ISBN 01-553-6506-1

⁵⁴ NOBLE, Charles. *Welfare as we knew it: a political history of the American welfare state*. Oxford University Press, 1997. Str 118 DOI: 9780195113372.

⁵⁵ Tamtéž str. 118

Afroameričany podporoval v politice zaměstnanosti, čímž se jednalo o pozitivní diskriminaci.⁵⁶

Změnila se také určitá část zákonů a úřadů vytvořených prezidentem Johnsonem. To se týkalo Úřadu pro ekonomickou příležitost, který byl vytvořen při schválení Zákona o ekonomické příležitosti. Tomuto úřadu poskytl Johnson méně financí⁵⁷, než bylo původně plánováno a podle představitelů úřadu tak ambiciózní úřad nemohl fungovat efektivně bez větších prostředků. Program i instituce tak byly tak zrušeny a některé jeho části byly přesunuty pod jiné programy, nebo jiné úřady. Například program Head Start byl přesunut pod Ministerstvo zdravotnictví, vzdělání a blahobytu a různé rekvalifikační programy byly od roku 1973 vedeny pod záštitou nového programu CETA (CETA neboli Comprehensive Employment and Training Act v překladu se jedná o Komplexní zákon, který zahrnuje zaměstnanost a výcvikové programy).⁵⁸ Další změnou byla reorganizace Pracovních sborů, které byly přesunuty pod Ministerstvo práce a jeho financování bylo velmi omezeno a takzvané „půjčky venkovským oblastem“ byly zrušeny.

Velká část sociálního státu však byla ušetřena radikálních změn, či omezení. Nebyla zaznamenána ani žádná snaha snížit rostoucí výdaje na sociální a zdravotní programy, nebo omezení programu na boj proti chudobě.⁵⁹

Nejenže sociální stát nebyl ve větší míře omezen, ale naopak pro uspokojení Kongresu, který byl složen z většiny zástupci demokratické strany, nechal Nixon navýšit a zaindexovat penzijní důchody a přidal nové benefitní programy pro postižené.⁶⁰ Tím se tedy financování sociálního státu paradoxně zvyšovalo, což jen podpořilo zvýšení financování na program boje proti chudobě, pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi a potravinové lístky. Ve výsledku tak došlo k podpoření všech nejdůležitějších programů v sociální politice, včetně testovaných transferů, sociálního pojištění a vzdělání spolu s tréninkovými programy. Navíc byl roku 1970 schválen

⁵⁶ Nixon's Civil Rights: Politics, Principle, and Policy by Dean Kotlowksi: Rewied by J.Bean. *The Business History Review*. 2002, č. 76. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4127865>

⁵⁷ Důvodem mohla být vietnamská válka, která pohltila velkou část rozpočtu, jenž byl původně plánován pro sociální reformy

⁵⁸ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty*, str. 148.

⁵⁹ NOBLE, Charles. *Welfare as we knew it: a political history of the American welfare state*. Oxford University Press, 1997. Str 119 DOI: 9780195113372.

⁶⁰ NOBLE, Charles. *Welfare as we knew it: a political history of the American welfare state*. Oxford University Press, 1997. Str 119 DOI: 9780195113372.

Zákon o bydlení a rozvoji (Housing and Urban Development Act), který pomocí dotací, grantů a půjček zajišťoval určitou formu ubytování pro chudší občany.⁶¹

Dalším počinem, který se dá brát jako součást rozšiřování sociálního státu, můžeme brát Nixonův návrh Family Assistance plan (dále pouze FAP), nebo-li Rodinný asistenční plán.

3.3 Family Assistance Plan

Programy pro chudé do roku 1971 by se daly charakterizovat jako nepřehledné, spolu nekoordinující, co do množství velmi početné a neadekvátně financované, které ve výsledku kvůli svým administrativním překážkám nemohla využívat většina z chudé populace. Nejdůležitější programy pro chudé typu AFDC, které byly popsány v předešlé kapitole, byly silně kritizovány z obou stran politického spektra.

Proto byl vytvořen návrh nového programu, který byl předložen prezidentem Nixonem a který měl výše popsané problémy řešit, celý sociální systém zjednodušit avšak podle Rejdy by se finanční situace většiny chudých, kterých se program týká, nezlepšila⁶².

Nixon s návrhem přišel právě kvůli nepřehlednosti programů pro chudé s cílem sjednotit je pod jeden program. FAP měl garantovat minimální příjem rodinám s dětmi, což byl návrh, který byl od republikánského prezidenta nečekáný. Konkrétně se jednalo o příspěvek 500 dolarů pro dospělého a 300 dolarů pro dítě. Ve čtyřčlenné rodině by tedy měli nárok na dohromady 1600 dolarů ročně⁶³. Aby bylo zabráněno využívání plánu a zůstala motivace najít si zaměstnání, zaručoval plán několik týdnů po nalezení práce příjem plynoucí z podpory. Jelikož program AFDC si upravovaly státy samy, jejich dávky se stát od státu lišily, což měl napravit nově navrhovaný FAP, jehož minimální částka byla vyšší, než v některých státech podpora z AFDC. To se týkalo především jižních států a plán byl mířen částečně i na ně z iniciativy guvernérů severních států, kteří se museli potýkat s imigrací jižanských chudých občanů na sever⁶⁴.

⁶¹ HUD History. *Department of Housing and Urban Development* [online]. 2014 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: http://portal.hud.gov/hudportal/HUD?src=/about/hud_history

⁶² REJDA, George E. The Family Assistance Plan as a Solution to the Welfare Crisis. *The Journal of Risk and Insurance*. 1971, str. 169. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/251488?origin=crossref>

⁶³ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty, 1900-1994*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, c1994, x, p. 192. ISBN 06-740-3123-7.

⁶⁴ Tamtéž str. 193

Podmínkou pro nárok na podporu byla registrace na tréninkových programech. Osoba, která zde nebyla zaregistrována, byla penalizována ve výši 500 dolarové ztráty z podpory FAPu.⁶⁵

Pod novým dodatkem k Social Security Act, byl schválen Supplemental Security Income, který sjednotil programy OAA, AB a APTD , které cílily na staré občany, občany se zrakově a jinak postižené. Protože doposud byly tyto programy v kompetenci jednotlivých států a nyní měly být přesunuty pravomocí federální vlády, tak si od plánu Nixon sliboval ušetření administrativních nákladů, které rostly s počtem menším programů.⁶⁶

Program se však populárním nestal, mimo jiné i kvůli kritice centralizace celého systému, a protože Nixon neměl v Kongresu většinovou podporu, nebyl tak FAP schválen a místo něj byl přichystán alternativní program skupinou NWRO (National Welfare Rights Organization). Byla to organizace fungující v letech 1966-1975, založená na podporování integrace chudých občanů do programů blahobytu. Jejich návrh na úpravu FAP se zakládal na zvýšení dávek pro čtyřčlennou rodinu až na 5500 dolarů ročně. Podle Rejdy byl návrh NWRO přijatelnější kvůli své vyšší adekvátnosti a reálnosti ve výměru dávek, plán počítal s podporou všech chudých a ne jen chudých rodin a měl být zaručen efektivnější systém, který by více odpovídal federalistické vládě, jakou USA je. Plán byl také přijatelnější kvůli svým vyšším pobídkám k práci a jednoduchosti a přehlednosti celého návrhu ale jeho problémem však byla částka 50 miliard dolarů na jeho zavedení⁶⁷.

Závěrem se tak dá konstatovat, že FAP měl celou řadu problémů, kvůli kterým nemohl být přijat. Jednalo se především o neadekvátní výměr dávek, kde si část chudých rodin dokonce finančně pohoršila, program byl velmi složitý a vytvářel motivaci nehledat si zaměstnání, což byl přesný opak filozofie sociálního státu ve Spojených státech, se kterou byl vytvářen.

⁶⁵ REJDA, George E. The Family Assistance Plan as a Solution to the Welfare Crisis. *The Journal of Risk and Insurance*. 1971, str. 173. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/251488?origin=crossref>

⁶⁶ ALBRITTON, Robert B. Measuring Public Policy: Impacts of the Supplemental Security Income Program. *American Journal of Political Science*. 1979, vol. 23, issue 3, s. 564-. DOI: 10.2307/2111029. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2111029?origin=crossref>

⁶⁷ REJDA, George E. The Family Assistance Plan as a Solution to the Welfare Crisis. *The Journal of Risk and Insurance*. 1971, vol. 38, issue 2, s. 169-. DOI: 10.2307/251488. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/251488?origin=crossref>

3.4 Konec vlády Richarda Nixona

Podobně, jako byla uzavřena kapitola Lyndona Johnsona, by se dala uzavřít i po konci jeho nástupce Nixona. Oba prezidenti shodně končili s minimální podporou jak politického, tak voličského spektra. V historii je na ně vzpomínáno právě kvůli jejich neslavným koncům, když Johnson přišel o podporu kvůli válce ve Vietnamu a Nixon po aféře Watergate. Watergate zde nebude rozebírána, protože s tématem práce nemá příliš mnoho společného, nicméně je nutno poznamenat ve stručnosti, že šlo o aféru s odposloucháváním opozice, což Nixon dlouho popíral. Dokonce stihl vyhrát ještě jedny volby, než aféra propukla naplno a Nixon jako první prezident v historii rezignoval na funkci prezidenta Spojených států amerických⁶⁸.

Pro tuto práci je však podstatné, jakým způsobem byl změněn sociální stát, nebo-li stát blahobytu za dobu jeho mandátu. Analýzou nasbíraných informací se rozhodně nedá potvrdit hypotéza o omezení sociálních reforem. Přestože pár zákonů bylo přeorganizováno, některé byly zrušeny, viz Economic Opportunity Act a některé jejich dílčí programy byly přesunuty pod jiná ministerstva. Ovšem nejdůležitější zákony v Boji proti chudobě, Medicare a Medicaid, ve vzdělání nebo program potravinových poukázek zůstaly ve své podstatě nedotčeny. V následující kapitole bude navíc provedena analýza rozpočtů a výdajů na sociální záležitosti, ze které bude zřejmé spíše podporování státu blahobytu, než jeho omezování. Dalším důkazem o neomezení byl návrh FAP, který přestože nebyl schválen, navrhoval federální vládou garantovaný minimální příjem pro všechny chudé občany a nikoli jen chudé rodiny, což nese známky spíše levicového prezidenta, kterým byl však právě Johnson za demokratickou stranu⁶⁹.

Jedna z mála věcí, kterými nakonec Nixon omezil Johnsonovy reformy, byla oblast lidských práv, když vetoval prodloužení Civil Rights Act a snažil se zmírňovat desegregaci afroamerického obyvatelstva ve školních zařízeních.

⁶⁸ HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. str. 442 ISBN 80-85850-55-9.

⁶⁹ Levicový prezident je zde myšlen na poměry USA. V porovnání s Evropskou politickou scénou by stále šlo o pravicovou stranu

4. Změny ve výdajích na sociální stát a dopady na americkou společnost

V poslední kapitole této práce budou analyzovány výdaje na sociální stát v 60. a 70. letech, kdy mandát zastávali prezidenti Kennedy, Johnson, Nixon a přestože zde autor mírně vybočí ze zadání své práce, zaznamená zde i vývoj, který následoval po odstoupení Richarda Nixona a který autor považuje za zajímavý a okrajově důležitý pro jeho práci. Dále v následující podkapitole bude provedena analýza dopadu na společnost, prostřednictvím počtu obyvatel pod hranicí chudoby, změn ve vzdělání a příjmech ze zdravotně zaměřených programů.

4.1 Změny ve výdajích na sociální stát

Údaje jsou uvedeny v milionech dolarů, převedených do hodnoty dolaru z roku 1980. Pro účely této kapitoly je však důležitý relativní nárůst výdajů, čímž nedochází k desinformacím kvůli zastaralosti dolarového indexování z roku 1980

Tabulka 7 – Federální výdaje v milionech dolarů v letech 1960-1963

Rok	Sociální pojištění	Veřejná pomoc	Zdravotní a léčebné programy	Programy pro veterány	Vzdělání	Bydlení	Jiná sociální péče	Celkem
1960	39 714	5 876	4 822	14 898	2 409	400	1 158	69 277
1961	43 887	6 424	5 357	15 225	2 752	437	1 240	75 322
1962	49 734	7 453	6 096	15 116	2 964	470	1 441	83 276
1963	52 177	8 059	6 559	15 400	3 555	519	1 534	87 804

Zdroj: MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 226. Vlastní zpracování

Tabulka 7 zobrazuje federálně poskytnuté výdaje na jednotlivé sociální oblasti během vlády Johna F. Kennedyho. Přestože Kennedy nastoupil až v lednu 1961, pro porovnání s předchozími výdaji autor zahrnul to tabulky také rok předešlý.

Před Kennedyho nástupem do funkce byly celkové výdaje na sociální záležitosti necelých 70 miliard USD, přičemž největší položkou bylo sociální pojištění spolu s programy pro válečné veterány. Celkové výdaje mezi roky 1963 až 1960 narostly o

26,7 % a největší relativní nárůst zaznamenala oblast vzdělání, když výdaje vzrostly o 47,6 %. Největší absolutní nárůst výdajů byl zaznamenán v oblasti sociálního pojištění.

Během Kennedyho vlády rostly výdaje i díky rozšiřování financování programu AFDC, díky čemuž je evidován růst výdajů v sociálním pojištění a veřejné pomoci. Růst výdajů na vzdělání se dá vysvětlit tím, že jedna třetina všech hlavních programů New Frontier byla spoje právě se vzděláním.⁷⁰

Tabulka 8 – Federální výdaje v milionech dolarů v letech 1963-1969

Rok	Sociální pojištění	Veřejná pomoc	Zdravotní a léčebné programy	Programy pro veterány	Vzdělání	Bydlení	Jiná sociální péče	Celkem
1963	52 177	8 059	6 559	15 400	3 555	519	1 534	87 804
1964	54 717	8 502	7 286	15 485	4 293	562	1 723	92 568
1965	56 827	9 366	7 247	15 664	6 437	620	2 116	98 277
1966	65 042	11 066	7 973	16 061	11 608	636	2 623	115 010
1967	75 234	12 916	9 067	16 933	13 002	697	3 350	131 200
1968	83 681	15 263	10 009	17 058	11 823	768	4 013	142 614
1969	91 654	17 567	10 194	17 688	11 046	954	4 275	153 378

Zdroj: MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 226. Vlastní zpracování

Další sledované období se týká vlády Lyndona Johnsona, který navázal po smrti Kennedyho na jeho započaté reformy se svým vlastním programem Great Society. Pro porovnání autor opět ponechal i předešlý rok před nástupem Johnsona.

Po zavedení sociálních reforem prezidenta za demokratickou stranu je pochopitelné očekávání v nárůst výdajů na sociální zabezpečení. Mezi lety 1963-1969 došlo k 74,7 % růstu celkových výdajů, přičemž největším relativním přírůstkem byla opět oblast vzdělání, kde výdaje vzrostly o 310 % a největší absolutní přírůstek byl opět ve výdajích na sociální pojištění. Rostoucí výdaje ve vzdělání mohou být brány jako snaha o naplnění Kennedyho hesla „Podat ruku, ne almužnu“. Výdaje na vzdělání prudce vzrostly v roce 1965, kdy byl schválen Zákon o vzdělání. Růst výdajů na sociální pojištění a zdravotní a léčebné programy si lze vysvětlit v nově schválených

⁷⁰ SORENSEN, Ted. *Kennedy*. Pymble, NSW: HarperCollins e-books, 2010. ISBN 978-006-1987-038.

dodatcích k Zákonu o sociálním zabezpečení Medicare a Medicaid, které v platnost vstoupily taktéž v roce 1965. I zde lze z výše uvedené tabulky právě v roce 1965 pozorovat růst výdajů spojených s těmito dvěma programy.

Dalším důvodem růstů výdajů může být další rozšíření počtu příjemců různých podpor, nejčastěji v programu AFDC, když ke konci Johnsonova volebního období bylo v programu zařazeno více jak 3 % celé americké populace⁷¹.

Tabulka 9 – Federální výdaje v milionech dolarů v letech 1969-1974

Rok	Sociální pojištění	Veřejná pomoc	Zdravotní a léčebné programy	Programy pro veterány	Vzdělání	Bydlení	Jiná sociální péče	Celkem
1969	91 654	17 567	10 194	17 688	11 046	954	4 275	153 378
1970	95 841	20 439	10 115	18 962	12 447	1 233	4 785	163 822
1971	109 399	26 364	10 448	20 967	13 389	1 770	5 573	187 911
1972	120 535	32 060	12 442	22 445	13 227	2 328	6 209	209 246
1973	133 821	33 453	12 406	23 899	13 632	3 241	6 568	227 021
1974	138 325	34 047	11 932	23 169	11 760	3 355	6 516	229 104

Zdroj: MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 226. Vlastní zpracování

Po nástupu Richarda Nixona by bylo pochopitelné očekávat snížení federálních výdajů na sociální stát, už jen z důvodu Nixonovy předvolební kritiky. Tahle skutečnost však nemůže být z výše položených údajů podpořena. Z tabulky 9 lze vypočítat nárůst celkových výdajů o 49,3 %, přičemž absolutní hodnota celkových výdajů vzrostla o 75 726 milionů amerických dolarů. Pro porovnání je to zhruba stejně, jako byla celková výše výdajů na sociální politiku během Kennedyho prvního roku v prezidentském úřadu.

Největší relativní nárůst zaznamenala položka bydlení, která k roku 1974 narostla o 350 % oproti roku 1969. To může být následek více programů věnující se poskytování veřejného ubytování pro nejchudší občany, a sice konkrétně za Nixona v roce 1970 schválen Zákon o bydlení a rozvoji.

V oblasti zdravotnictví a sociálního pojištění mohou být vyšší výdaje vysvětleny větším růstem příjemců podpory z programů Medicare a Medicaid. Jen Medicare

⁷¹ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 228.

zaznamenal od roku 1966 do roku 1975 zvýšení o 17,7 % počtu příjemců penzijního důchodu a náklady na vyplácení vzrostly o více než polovinu⁷²

Zajímavou skutečností se může zdát rok 1974, vzhledem k jeho výdajové struktuře. Za celé sledované období této práce bylo zvýšení celkových výdajů relativně nejnižší a navíc v položkách zdravotní a léčebné programy, programy pro veterány, vzdělání a jiná sociální péče byl zaznamenán pokles výdajů. Důvodem je patrně hospodářská recese, která nastala v roce 1974. Podle kapitoly 3.1 Vývoj ekonomiky během vlády R. Nixona v roce 1974 se meziroční přírůstek HDP dostal to záporných čísel a míra nezaměstnanosti vzrostla. To bylo zapříčiněno ropným šokem v roce 1973, kvůli kterému rostla cena ropy a inflace v roce 1974.

Tímto sledovaným obdobím by podle zadání měla končit kapitola, ale autor se rozhodl analyzovat i vývoj výdajů po rezignaci Richarda Nixona, z důvodu zajímavého vývoje.

Tabulka 10 – Federální výdaje v milionech dolarů v letech 1974-1977

Rok	Sociální pojištění	Veřejná pomoc	Zdravotní a léčebné programy	Programy pro veterány	Vzdělání	Bydlení	Jiná sociální péče	Celkem
1974	138 325	34 047	11 932	23 169	11 760	3 355	6 516	229 104
1975	152 520	41 612	13 021	25 345	13 199	3 887	6 522	256 104
1976	172 919	47 028	14 327	27 243	13 046	4 202	6 648	285 412
1977	182 868	48 041	13 818	25 597	13 225	5 437	7 424	296 411

Zdroj: MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 226. Vlastní zpracování

Po rezignaci Richarda Nixona se do prezidentského úřadu dostal dosavadní republikánský viceprezident Gerald Ford. Republikánská strana tedy zůstala u moci i po aféře Watergate a zde je sledována jako ta pravicovější strana, od které by se očekávalo snižování výdajů na sociální stát.

Z tabulky 10 lze vyčíst opět růst celkových výdajů a to o 29,3% v roce 1977 oproti roku 1974, kdy rezignoval Nixon. Přestože v absolutním měřítku výdaje za Forda rostly nejvíce, tak relativně za jeho vlády to bylo nejméně od nástupu Kennedyho. Stejně jako u Nixona, i u Forda byl největší relativní nárůst v položce výdajů na bydlení.

⁷² GORNICK, M. Ten years of Medicare: Impact on the covered population. [online]. 1976, s. 21 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v39n7/v39n7p3.pdf>

Přestože v roce 1974 zaznamenala ekonomika poprvé od II. světové války propad a došlo k recesi, výdaje hned následujícího roku rostly v podstatě stejným tempem jako od zavedení reforem Great Society.

Posledním obdobím, které autor v této kapitole zmíní, jsou roky 1977-1980, kdy se do úřadu dostali opět demokraté, tedy strana, která se sociálními reformami v USA začala. Konkrétně se jednalo o prezidenta Jimmyho Cartera. Zde je zajímavé sledovat jak nejmenší relativní, tak absolutní růst ve výdajích. V roce 1979 dokonce došlo ke snížení výdajů oproti roku 1978. Práce se už nezabývá příčinou tohoto obratu, pouze analyzuje výdajovou stránku.

Relativně rostly výdaje o 2,3%, což je zdaleka nejméně u sledovaných prezidentů od roku 1961 a absolutně o 6,9 miliard USD.

Tabulka 11 – Komparace prezidentů ve výdajích na sociální politiku

Prezident	Absolutní přírůstek výdajů (v mil. USD)	Relativní roční přírůstek výdajů ⁷³ (v procentech)	Nejrychleji rostoucí položka	Nejméně rostoucí položka
J.F. Kennedy	18 527	6,67	Vzdělání	Programy pro veterány
L. Johnson	65 574	10,67	Vzdělání	Programy pro veterány
R. Nixon	75 726	8,22	Bydlení	Vzdělání
G. Ford	67 307	7,33	Bydlení	Programy pro veterány
J. Carter	6 934	0,575	Jiná sociální péče	Programy pro veterány

Zdroj: Vlastní výpočty na základě dat z MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 226.

Z výše uvedené tabulky 11 lze sledovat, jak se měnily výdaje a priority v sociální politice. Je zde bezpečně poznat, že John F. Kennedy neměl takový prostor pro své reformy New Frontier, jako později Lyndon Johnson. Kennedy byl limitován Kongresem, který jeho opatření a návrhy často zamítal a tak docházelo spíše k rozšiřování výdajové stránky ve stávajících programech. Oproti tomu Johnson měl ve své politice volnější ruce a jde to viditelně poznat i na výdajích. Relativní přírůstek

⁷³ Hodnoty jsou vypočítány vydělením růstu celkových výdajů a počtem roků v úřadu každého prezidenta

výdajů má ze všech sledovaných prezidentů nejvyšší, ovšem to jde na vrub celé řadě nových zákonů, které byly provedeny v rámci jeho programu. I z analýzy výdajové stránky nelze potvrdit hypotézu o omezení sociálního státu během vlády Richarda Nixona. Ten zaznamenal nejvyšší nárůst v absolutních výdajích, ovšem poprvé od Kennedyho není nejrychleji rostoucí položkou vzdělání, ale bydlení. Důvodem byly nové Zákony o bydlení a rozvoji, ale také omezení financování vzdělání. Tento trend pokračoval i za jeho nástupce Geralda Forda. Kromě období vlády Nixona, kdy bylo nejpomaleji rostoucí položkou vzdělání, zaznamenaly vždy nejnižší růst programy pro veterány.

4.2 Dopady na americkou společnost

V této kapitole autor bude zkoumat dopad reforem demokratických prezidentů Kennedyho a Johnsona pomocí analýzy počtu občanů žijících pod hranicí chudoby a pozornost bude zaměřena i na následující roky, kdy byl u moci Richard Nixon. Protože během vlád demokratických prezidentů bylo nejrychleji rostoucí položkou vzdělání, bude provedena analýza, nakolik se zvýšila vzdělanost a jak se měnilo nejvyšší dosažené vzdělání.

Hranice chudoby je stanovená podle velikosti rodiny a věku členů rodiny, indexuje se podle spotřebitelského cenového indexu a nepočítá se do ní nepeněžní podpora, jako jsou potravinové poukázky a přidělené ubytování pro chudé. Pokud celkový příjem rodiny je nižší než stanovená hranice, je rodina uváděna jako chudá.⁷⁴

Z níže uvedených tabulek lze vypožorovat v 60. letech prudký pokles občanů žijících pod hranicí chudoby, především pak mezi roky 1964 a 1969, kdy Johnson prosazoval své sociální reformy. Lze tak říci, že program Great Society snížil chudobu ve Spojených státech. Za jednu dekádu od roku 1959 tak můžeme sledovat pokles o 10,3 procentních bodů. Poté se pokles víceméně zastavil a procento občanů pod hranicí chudoby osciluje kolem dvanácti-procentní hranice dodnes⁷⁵.

Tabulka 12 – Počet občanů žijících pod hranicí chudoby v USA v letech 1959-1979

⁷⁴ How the Census Bureau Measures Poverty. *United States Census Bureau* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/measure.html>

⁷⁵ Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011. *United States Census Bureau* [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>

Rok	Počet občanů pod hranicí chudoby (v tisících)	Procento občanů pod hranicí chudoby
1959	39 490	22,4
1964	36 055	19,0
1969	24 147	12,1
1974	23 370	11,2
1979	26 072	11,7

Zdroj: Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011. United States Census Bureau [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Vlastní zpracování.

Tabulka 13 – Počet afroamerických občanů pod hranicí chudoby v USA v letech 1959-1979

Rok	Počet Afroameričanů pod hranicí chudoby (V tisících)	Procento Afroameričanů pod hranicí chudoby
1959	9 927	55,1
1966	8 867	41,8
1969	7 095	32,2
1974	7 182	30,3
1979	8 050	31,0

Zdroj: Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011. United States Census Bureau [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>. Vlastní zpracování.

Pro zajímavost přidal autor analýzu dopadu na afroamerické obyvatelstvo, kde byl pokles chudoby velmi markantní. Z 55,1% v roce 1959 se k roku 1969 procento chudých Afroameričanů dostalo až na 32,2% a tuhle hranici víceméně udrželo i další dekádu.

K roku 1960 je evidováno necelých 190 milionů obyvatel Spojených států, přičemž minimálně základní vzdělání mělo necelých 100 milionů starších 25 let, tedy po přepočtu jde o 52,4 % obyvatel s minimálně základním vzděláním. V roce 1970, tedy po sociálních reformách, populace USA vzrostla na 205 milionů obyvatel a z toho bylo 109 milionů starších 25 let vzdělaných, tedy i procento vzrostlo na 53,3%.⁷⁶⁷⁷ Za dalších pět let už bylo evidováno 54,1 % vzdělaných občanů nad 25 let. Dále v roce

⁷⁶ Historical National Population Estimates. *United States Census Bureau* [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.census.gov/population/estimates/nation/popclockest.txt>

⁷⁷ Educational Attainment: Table A-1. Years of School Completed by People 25 Years and Over, by Age and Sex: Selected Years 1940 to 2013. *United States Census Bureau* [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html>

1960 měl mediánový občan dokončených 10,6 let ve škole, zatímco v roce 1975 šlo už o 12,3 let.⁷⁸

Tabulka 14 – Vzdělanost obyvatel starších 25 let USA mezi lety 1960-1975 podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Rok	Počet vzdělaných obyvatel nad 25 let (v tisících)	Obyvatelé se základním vzděláním (v procentech)	Obyvatelé se středoškolským vzděláním (v procentech)	Obyvatelé s vysokoškolským vzděláním (v procentech)
1960	99 465	39,7	43,8	16,5
1965	103 245	33	48,7	18,3
1970	109 310	27,7	51	21,2
1975	116 897	21,9	51,9	26,3

Zdroj: Educational Attainment: Table A-1. Years of School Completed by People 25 Years and Over, by Age and Sex: Selected Years 1940 to 2013. United States Census Bureau [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <https://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html>

Z tabulky 14 je možné sledovat pokrok ve vzdělání, respektive v počtu odstudovaných škol na vzdělaného obyvatele. Během patnácti let se počet obyvatel s nejvyšším základním dosaženým vzděláním snížil téměř o 20 % a naopak středoškolské vzdělání mělo oproti 43,8 % z roku 1960 51,9% k roku 1975. Podíl vystudovaných vysokoškoláků se také zvýšil, z 16,5 % na 26,3 %. Důvodem těchto změn byla patrně politika zaměřená na vzdělání, když od roku 1960 začaly být udělovány studentské půjčky a granty z veřejných rozpočtů.⁷⁹

Co se změn a dopadů ve zdravotnictví týče, analyzovat se zde budou dva nejdůležitější programy prosazené v tomhle odvětví a to Medicare a Medicaid. Od roku 1966 kdy byl program Medicare založen bylo evidováno 19,1 milionů seniorů, zatímco k roku 1976 to bylo už 22,5 milionů⁸⁰. Do programu ročně vstoupilo 1,5 milionů seniorů a z evidence bylo kvůli úmrtí odebráno průměrně 1,2 milionů⁸¹. Samozřejmě pak bylo pojištěných 100% seniorů, kteří dříve ze svého příjmu odváděli daně, oproti

⁷⁸ Years of school completed by person 14 years older. *United States Census Bureau* [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/1960/cp60pcs1-37/tab-173.pdf>

⁷⁹ MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra*, str. 227

⁸⁰ GORNICK, M. Ten years of Medicare: Impact on the covered population. [online]. 1976, s. 21 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v39n7/v39n7p3.pdf>

⁸¹ Tamtéž str. 22

25% před programem Medicare⁸². U programu Medicaid bylo k roku 1975 zapsáno 20,2 milionů příjemců podpory⁸³. Dá se říci, že příjemci podpory plynoucí z programu Medicaid byli na těchto dávkách závislí, protože bez podpory sociálních dávek by si nemohly dovolit ani základní zdravotní péči. V roce 1975 bylo v rámci programu rozděleno 9 miliard USD, což bylo v přepočtu necelých 500 USD na osobu. K tomu však byly vypláceny podpory v rámci potravinových poukázek. K roku 1974 bylo odhadováno, že průměrná rodina v programu AFDC obdrží z programů na boji proti chudobě částku okolo 6000 USD. Pokud bychom to porovnali s průměrnou rodinou pracující za minimální mzdu, vyjdou z toho sociální programy velmi štědře, protože by si polepšily zhruba o 2000 USD.⁸⁴ Z toho faktu autor vyvozuje opravdu nízkou motivaci k práci a zároveň tak docházelo k přesnému opaku filozofie sociálního státu v podání Kennedyho, který se právě snažil o zvýšení motivace k práci.

⁸² Tamtéž str. 23

⁸³ Total Medicaid enrollment from 1966 to 2014. *The Statistics Portal* [online]. 2014 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/245347/total-medicaid-enrollment-since-1966/>

⁸⁴ PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty*, str. 165

Závěr

V práci jsou popsány jednotlivé programy, jejich koncepce a nejdůležitější body sociálních programů. Pozornost jsem převážně věnoval programu Great Society, který byl klíčový pro vývoj sociálního státu v USA. Bakalářská práce hodnotí reformy Lyndona Johnsona a zjišťuje, jaké důvody vedly k neúplnému dokončení jeho programu. Nabízí se možnost vietnamské války, která jednak napínala federální rozpočet a nedala tolik možností financovat sociální programy, a jednak Lyndon Johnson na ni soustředil velkou část svého zájmu. Jednoznačným úspěchem Johnsona za jeho mandátu je bezpochyby jeho přičinění v oblasti lidských práv, kde se může zařadit vedle takových amerických prezidentů, jako byli Abraham Lincoln nebo Thomas Jefferson. Pohlížet na sociální reformy jako úspěšné, či neúspěšné je prakticky nemožné rozhodnout. Pravdou je, že několik zákonů vykazovalo velké množství problémů, a proto byly později zrušeny, příkladem budiž Economic Opportunity Act, což ale mohlo být dáno právě slabým financováním. Přínosem však byly programy Medicare a Medicaid, které jsou dodnes ve Spojených Státech uplatňovány a navíc je současný prezident Obama rozšiřuje. Velmi úspěšný byl však program Great Society v boji proti chudobě. Z vypracované analýzy byl zjištěn velký pokles procenta občanů pod hranici chudoby, především pak u afroamerického obyvatelstva. Dále zpřístupnil vládou placenou zdravotní péči pro nejchudší vrstvy a pokles nevzdělaných obyvatel během jeho a Kennedyho reforem poklesl.

Práce uspokojivě nevysvětluje příčinu nedokončení reforem Lyndona Johnsona a předpokládá, že s největší pravděpodobností je na vině válka ve Vietnamu, ovšem prozkoumáním dané problematiky bych se uchýlil mimo vymezenou strukturu práce. Zde je možné na tuto práci navázat a rozebrat příčiny nedokončení a možného vlivu vietnamské války.

Cílem práce bylo zhodnotit a komparovat změny, které nastaly po zvolení Richarda Nixona, který byl zvolen za opoziční republikánskou stranu, přičemž hypotéza byla stanovena na omezení sociálních reforem provedených Lyndonem Johnsonem. Z analýzy Nixonových opatření ale není možné tuto hypotézu potvrdit, protože k omezení došlo jen u malé části programů, jako byly dílčí části Economic Opportunity Act, kde docházelo k převedení těchto částí pod jiná ministerstva, nikoliv jejich rušení. K omezení tak došlo spíše jen v oblasti lidských práv a Johnsonova zákona Civil Rights

Act, kde se Nixon stavěl proti desegregačním opatřením. Zároveň však za jeho vlády byly přijaty dva nové zákony rozšiřující oblast lidských práv, a sice Dodatek k rovnosti práv a Philadelphia Plan.

Naopak Nixon zaváděl opatření, která se nesla v duchu Great Society. Příkladem toho byl návrh Family Assistance Plan, který měl zaručovat minimální příjem rodinám s dětmi, což je návrh, který sociální stát rozhodně neomezuje. S návrhem FAP bylo navíc spojeno velké množství problémů, především pak neadekvátní výměr dávek, komplexnost a složitost celého návrhu a navíc nezaručoval rodinám zlepšení finanční situace. Kromě toho byl tento návrh v rozporu s filozofií tvůrců sociálního státu v USA Kennedyho a Johnsona, což byl slogan „Podat ruku, ne almužnu“. Dalšími opatřeními, která je možné si vyložit jako rozšiřování sociálního státu, byla rozhodnutí Nixona zaindexovat penzijní důchody a rozšíření benefitů pro postižené.

V práci byla provedena analýza výdajů na sociální problémy, obsahující všechny prezidenty, kteří byli ve sledovaném období v úřadu a pro lepší přehled i dalších několik let za prezidentů Geralda Forda a Jimmyho Cartera. Ze zjištěných číselných údajů byla provedena komparace celkových výdajů, analýza nejrychleji rostoucích položek a analýza položek sociálních výdajů, které rostly naopak nejpomaleji. Na základě této analýzy se dá konstatovat, že nejvíce náklady vzrostly právě za Richarda Nixona, když za jeho období vláda poskytla na sociální oblasti o necelých 76 miliard USD více, než byly výdaje na počátku jeho mandátu. Za vlády Johnsona se zvýšili výdaje o cca 66 miliard USD a za Kennedyho o 18,5 miliard. Při porovnání rychlosti růstu výdajů „vyhrál“ Lyndon Johnson, za jehož mandátu rostly výdaje ročně o 10,7%, zatímco za Nixona se jednalo o 8,2% a Kennedyho 6,7%. Z analýzy tak vychází zamítnutí hypotézy o větším snižování výdajů na sociální stát za prezidenta Nixona.

Na práci bude možno navázat v období po Nixonově aféře Watergate a prozkoumat tak dopad programu Great Society na celá 70. či 80. léta, jelikož pak bude možno zkoumat dopady programu Great Society z dlouhodobého hlediska. V této práci jsou pouze nastíněny výdaje na sociální oblasti v období následujícím po rezignaci Nixona, kde je možné vysledovat výrazné snížení tempa růstu výdajových položek za prezidenta z demokratické strany Jimmyho Cartera. Proto je možné na tuto práci navázat a analyzovat k čemu ve Spojených státech došlo z hlediska sociální politiky. Dále je možno navázat na práci s porovnáním programu k ohledu dnešního vývoje sociálního státu v USA.

Při práci bylo poměrně složité vyhledávat prameny a zdroje v češtině a proto je drtivá většina práce napsána z přeložených autorů píšících v anglickém jazyce a webových stránek americké vlády. Hlavní přínos práce tak autor vidí ve zmapování změn v sociální politice za Richarda Nixona. Zde není takové množství ucelených prací v českém jazyce jako u reformátorů typu Johna F. Kennedyho a Lyndona Johnsona.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

HEIDEKING, Jürgen. *Američtí prezidenti: 42 portrétů od George Washingtona po George W. Bushe*. Praha: Obzor, 2008. 568 str. ISBN 80-85850-55-9.

JANSSON, Bruce S. *The reluctant welfare state: American social welfare policies--past, present, and future*. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Publishing, 1997, 406 str. ISBN 05-343-4141-1.

MURRAY, Charles. *Příliš mnoho dobra: americká sociální politika, 1950-1980*. Praha 1. Sociologické nakladatelství, 1998, 337 str. ISBN 80-858-5055-9.

NOBLE, Charles. *Welfare as we knew it: a political history of the American welfare state*. Oxford University Press, 1997. DOI: 9780195113372.

PATTERSON, James T. *America's struggle against poverty, 1900-1994*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1994, 309 str. ISBN 0-15-536506-1.

SORENSEN, Ted. *Kennedy*. Pymble, NSW: HarperCollins e-books, 2010. ISBN 978-006-1987-038.

WALTON, Gary M a Hugh ROCKOFF. *History of the American economy*. 6th ed. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, c1990, xiii, 687 p. ISBN 01-553-6506-1.

Elektronické zdroje:

A Brief History of the AFDC Program. *U.S. Department of Health & Human Services* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://aspe.hhs.gov/hsp/afdc/baseline/1history.pdf>

ALBRITTON, Robert B. Measuring Public Policy: Impacts of the Supplemental Security Income Program. *American Journal of Political Science*. 1979, Vol. 23, Issue 3, p. 564-. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2111029?origin=crossref>

Area Redevelopment Act: A Foundation for Sustainable Rural Community Development. *Illinois institute for rural affairs* [online]. [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: http://www.iira.org/clc/area_redevelopment_act.asp

Civilian Unemployment Rate, U.S. Department of Labor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z: http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools

Educational Attainment: Table A-1. Years of School Completed by People 25 Years and Over, by Age and Sex: Selected Years 1940 to 2013. United States Census Bureau [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <https://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/historical/index.html>

Eras of the New Frontier and the Great Society, 1961-1969. *United States Department of labor* [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/dol/aboutdol/history/dolchp06.htm>

GOLDFIELD, Norbert. Medicare and Medicaid: the first successful effort to increase access to health care. *Physician Executive* [online]. 1993 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/-a013240419>

GOLDFIELD, Norbert. National health reform advocates retrench and prepare for Medicare. *Physician Executive* [online]. 1993 [cit. 2014-08-14]. Dostupné z: <http://www.thefreelibrary.com/-a014235769>

GORNICK, M. Ten years of Medicare: Impact on the covered population. [online]. 1976, s. 21 [cit. 2014-05-24]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/policy/docs/ssb/v39n7/v39n7p3.pdf>

History of SSA During the Johnson Administration 1963-1968. *Social Security: Official social security website* [online]. [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/history/ssa/lbjmedicare1.html>

How the Census Bureau Measures Poverty. *United States Cesus Bureau* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/measure.html>

How the Census Bureau Measures Poverty. *United States Cesus Bureau* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/about/overview/measure.html>

HUD History. *Department of Housing and Urban Development* [online]. 2014 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: http://portal.hud.gov/hudportal/HUD?src=/about/hud_history

KREMEN, Gladys Roth. MDTA: The Origins of the Manpower Development and Training Act of 1962. *United States Department of Labor* [online]. 1974 [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/dol/aboutdol/history/mono-mdtatext.htm>

Nixon's Civil Rights: Politics, Principle, and Policy by Dean Kotlowksi: Rewied by J.Bean. *The Business History Review*. 2002, č. 76. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4127865>

Presidential Job Approval. *The American Presidency Project* [online]. [cit. 2014-08-05]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/data/popularity.php?pres=35&sort=pop&direct=DESC&Submit=DISPLAY>

Real Gross Domestic Product, U.S. Department of Commerce: Bureau of Economic Analysis, Federal Reserve Economic Data [online]. 2014. [cit. 2014-05-07] Dostupné z http://research.stlouisfed.org/fred-addin/?utm_source=research&utm_medium=website&utm_campaign=data-tools

REJDA, George E. The Family Assistance Plan as a Solution to the Welfare Crisis. *The Journal of Risk and Insurance*. 1971, Vol. 38, Issue 2, s. 169-. DOI: 10.2307/251488. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/251488?origin=crossref>

Table 2. Poverty Status of People by Family Relationship, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2011. United States Census Bureau [online]. 2012. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/data/historical/people.html>

Total Medicaid enrollment from 1966 to 2014. *The Statistics Portal* [online]. 2014 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.statista.com/statistics/245347/total-medicaid-enrollment-since-1966/>

United States. Area Redevelopment Act of 1961. In: *Public Law 87-27*. 1961. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-75/pdf/STATUTE-75-Pg47-2.pdf>

United States. Economic Opportunity Act of 1964. In: *Public Law 88-452*. 1964. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-78/pdf/STATUTE-78-Pg508.pdf>

United States. Elementary and Secondary Education Act of 1965. In: *Public Law 89-10*. 1965. Dostupné z: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-79/pdf/STATUTE-79-Pg27.pdf>

Wage and hour division. *United States Department of Labor* [online]. [cit. 2014-06-07]. Dostupné z: <http://www.dol.gov/whd/minwage/chart.htm>, <http://www.dol.gov/whd/minwage/coverage.htm>

Years of school completed by person 14 years older. *United States Census Bureau* [online]. [cit. 2014-08-11]. Dostupné z: <http://www.census.gov/hhes/socdemo/education/data/cps/1960/cp60pcs1-37/tab-173.pdf>